

НОВА ИСКРА

„Нова Искра“ излази сваког месеца. Цена: на годину 16, по год. 8, четврт год. 4 динара; ван Србије: на год. 10 фор. или 20 динара у злату. Преплата и све што се тиче администрације шаље се *P. J. Одавићу*, власнику и уреднику „Нове Искре“, Капетан-Минина улица, бр. 8. Рукописи се не враћају; накнадно тражење појединих бројева извршује се само у року од два месеца. После тога рока бројеви се могу добити само за откупну цену. —

Др. Штросовић
П. Ј. Одавић

К а ж д и д а т

Нас тројица дођосмо заједно на вечеру у своју гостионицу, где затекосмо неколико столова заузетих, а на нашем постављено за четворицу. Ретко је бивало да дођемо заједно, ређе да *Код Два Гаврана* нађемо толико путника, најређе да се за нашим столом да места четвртог, јер је била погодба, да се то чини само кад наиђе какав добар познаник бар једнога од нас. Газда писаше за тезгом, момак послуживаше путнике. Једва једном дође ред и на нас. На наше питање, ситни, зрикави Дим слеже раменима, развуче усне, а једна му зеница одигра на више.

— Не знам! вели. Питајте газду! Он је наредио!

Бата подухвати своју дервишку браду и њом покри уста и нос; Чича, такође веома брадат, стаде истезати своју; а ја почех трљати нос, —

што беху несумњиви знаци да се почињемо узрујавати. па кад газда сврши свој сметени извештај, он узвикну:

— Је ли, Ферте! викну Бата, ко је четврти?

Гојазни и ћелави газда Ферте, не дижући главе, одговори: што је последњи дошао?

ЈОВАН ДРАГАШЕВИЋ

Књижевник

— Свеједно, он вас познаје, каже, па, рекох, нека га онда с вама за столом! Узео је нумеру тринаест! Остаће, каже, две или три недеље, свеједно, јер хоће да полаже професорски испит. Он је професор из унутрашњости, — сад не знам рече ли, из Лесковца или из Алексинца, свеједно! Зове се, чини ми се, Рајковић, или Влајковић, или Мајковић, свеједно! Ваљда га је Димче записао!

Увек је тако обавештавао, почињући с реча, умећући своје вечито: свеједно! С почетка, кад се нас тројица уселисмо *Код Два Гаврана*, прозвасмо га: „Свеједно“, али после превлада „Ферте“, јер, онако кукаст и трбухаст, кад би се подбочио, напонишао је то слово. Тананом, празноглавом Димчи откидосмо последњи слог, да нам напонише оно, чему беше налик.

Дим је служио разјапљених уста,

А па то ће бити онај мали, брођасти господин,

— Ја! потврди Ферт и настави писање. Готово увек кад је било паланчана, он се градио да има писмена посла.

Дим додаде:

— О, брате, зар је онај Броћа професор! Ко би то икада рекао! А није виши од мене, а иначе изгледа чудан, смешан!

Чичу спопаде смех, те рече:

— Е, гле, и Диму може неко изгледати глаунав и смешан! И он издева имена! Дакле, велиш, професор Броћа?

— Поси то! викну му Бата. Ми не познајемо тога човека! Постави му где знаш!

Дим поче дизати тањире, а у тај мах отворише се врата од нумера и уђе човечић, у црну закончану капуту, гологлав, мало погнут.

Дим застаде и шпану:

— То је!

А Чича ће Бати:

— Немој, молим те! Нека остане! Чисто предосећам, да ћемо имати комендије!

— Па добро! одобри Бата, који је и иначе, у свакој прилици, био наш столоравниатељ, штово кажу Хрвати.

Дим, чисто радостан, понуди:

— Изволте, господин професоре, изволте овде, — овде сам вам поставио, да правите друштво господи!

Па отрча, јер паланчани са свих страна куцаху.

Мали човек приђе збуњено к нашем столу, измрмља своје име, додавши „професорски кандидат“, па седе. Имађаше буљаве очи, жуте зубе, ретку, бледу браду, која беше никла са окрајка доње вилице; показиваше око четрдесет година. Он покуша да издржи поглед обешечаких Батиних очију, које као два разбојника у заседи ејактаху између два густиша, између браде и косе; покуша да застави своје очи на дугој бради, која је пролазила кроз клешта од палаца и какипрета, — на носу који се жарио од длана. Најпосле, нервозно дохвати јеловник и стаде га учити. И ако нас беше летимично учео, могао је ипак прочитати на нашим лицима неизмерно чуђење, проузроковано помишљу, да је човек његова доба тек кандидат! Али не беше од оних који умеју читати на лицу узроке израза. То нам је био први утисак.

У томе дође Ферт, да нас послужи. Ми, абонирци, одмах поручисмо јела. Он се предомишљаше. Бата спусти завесу с образа и показујући главом нас двојицу, зашита госта:

— Дакле, ви познајете господу?

Броћа се смеи.

— Газда рече, да их познајете!

— То јест, господина сам познавао из виђења, још кад сам њак био.

И показа Чичу.

— Богме, давно је то било, вели Бата. То ми је доказ више, да овај наш Чича крије године!

Чича се одмах загуши од смеха.

— Овога другог господина не познајем лично, али за њега имам поздрав од једнога свога колеге.

Показа мене и каза име једнога мога пријатеља из Х.

— А мене нити сте кад видели, нити чули за мене?

— А, пардон, вели кандидат. Ви имате фамилије у месту, где служим.

И изређа родбину Батину.

— Е, мило ми је! рече Бата пружајући му руку, што учинисмо и нас двојица. Очевидно, кандидату лакву што се на тај начин проби лед.

Ферт, већ нестриљив, куцкаше претима по столу. Запита га:

— Дакле, шта је по вољи, господине?

— Не знам ни сам, брате! Дај што хоћеш, — што су господа поручила!

— Не, узмите червиш! саветова га Бата, коме то јело беше одвратно.

— Али, ви сте поручили јагњеће печење!? рече кандидат и поче се осмејкивати.

— Да, али ми червиша чешће једемо, — а изврсан је овде *Код Два Гаврана*.

— Па лепо!

Ферт погледа захвално Бату, а зашита госта:

— Је ли по вољи вина? Господа пију само црно!

— Да, прихвати Бата, али ми не „полажемо.“ За полагање или полагање? Како је правилније, господине? — црно је сувише јако, верујте.

Кандидат потврди смејући се. Већ се од срца смејаше.

Кад Ферт отиде, Бата настави:

— И узели сте нумеру тринаест! То вас карактерише као човека слободна духа, без предрасуда! А, право, не познавајући вас из ближе, томе сам се и зачудио, знајући да сте богослов!

Кандидат поцрвене. Чича и ја згледасмо се.

— Дакле ви знате? пита Броћа изненађен.

— Знам! Знам и то, да сте већ — пардон! — полагали без успеха!... Једном, или два пута?

— Два! прихвати кандидат, црвенећи се јаче и буљећи у њега... А знате ли и узрок зашто пропадох?

— Нагађам! Кад бих знао имена чланова испитне комисије, већ...

— То! То! викну кандидат и умало не загрли Бату. Ах, причаћу вам, ако ћете све потанко, па да се левом руком прекретите!

— После! После! утишава га стовраг... Сада једимо!

Чича нађе изговор, тобож, да се смеје Диму, па издуши. Стискаше ми колена и шапташе: „Поп, човече! Какав професор! Како га и ми одмах не познадосмо. Сад видим, да смо и ми могли све ово уврачати, али, де!“

После јела Бата започе:

— Јеси ли ожењен?

— Та, маните! Како ожењен!

— Па, као велим, време би било! Сад ћеш зацело положити и постати стални учитељ науке христијанске, — професор науке, је ли?

Гвидо Рени

Архангел Михаил

— Ако Бог да! Ви рекосте: зацело!

— Да. Помоћи ће нумера тринаест, а, ко зна? можебити још неко! Па додаде нижим гласом: Главно је, да на време сазнам имена чланова испитне комисије!...

Утисак је био потпун, јер нас двојица не мрднумо, а оборисмо очи пред саблажњивим примером протекције. Кандидат је доиста помишљао на тајанствени утицај кабалистичког броја, на нантије „дијавола“, коме такође, по народном веровању, није згорег свећу палити! Али осећаше, да му се треба савладати, да неће бити пробитачно, ако покаже шта му се души намеће. Зато се упренудоби, заврти главом и рече жалостиво:

— Хе, така вам је судбина човечја!

— Да се вратимо на пређашњи разговор, вели Бата. Ја бих, брате, да сам у твојој кожи, одмах после испита, мантију на се, а попадију.....! Или, како по канонима, чини ми се, треба да буде обрнуто, најпре попадију, па мантију! Свеједно! што рекао Ферт! Што фали, кад су две сукње у кући? што рекли Фертови.

— Ама, ко је Ферт, ко су Фертови? запита кандидат с изразом највећег напрезања.

— Ферт је наш гостионичар, а Фертови, то је множина, то су сви људи његове памети и душе, огромна већина, која влада и пресуђује у свему! Него, реци ти мени, погађам ли твоју мисао односително мантије и попадије?

— Па! учини кандидат смишљајући се како да одговори.

— А да по врагу није у изгледу, да се сродимо, а? Да ли има у тој мојој родбини каква лепа цура?

И Бата се загледа у кандидата с изразом, који је значајно много ствари, а као најглавнију, ону напомену о комисији. И кандидат се загледа у заштитника молећиво, са дланима упоредно наместеним.

Дође на ред историја испита, — обична историја, у којој је главно неправичност, пристрасност, подвала професора, који не трпе кандидата, — досадна историја пуна незначајних потанкости, а која нама доказиваше, да је Броћа без темељне спреме, без своје воље, да сувише зависи и од људи и од случајева; да се у томе вртлогу мотао целог свог века, „као сламка међу вихорове“, не дајући ни мало отпора. Та бескрајна и свакидашња историја хоћаше нам загорчати весеље, да се не појави нешто узгредно, нешто што нам с почетка малко заслади непријатност, па, мало по мало, на наше велико изненађење и још веће умовање, постаде главна, јединствена занимљивост! Ево шта. Причајући ток испита, кандидат нехотице поче имитовати држање, покрете, гласове, погледе, „тикове“ духовних лица, којима беше поверено да измере његово знање. Како их ми познавасмо, зачудисмо се неверовној истинитости репродукција. Тај кандидат, тај збуњени Броћа, беше прави уметник у комичном прика-

зивању, јачи од Бабића! А драж је била у томе, што је он то радио без намере, готово несвесно, — просто, чим помене неку личност, онога тренутка пресели се у њену кожу и, најверније, најприродније, изказује последице различитих душевних покрета те личности, немајући појма о покретима! То је чинило неоодољиву комичност. Разуме се, ми наведосмо да то буде главно, не водећи рачуна о перипетији испита. Заиста, одавно се није тако грохотало код *Два Гаврана*! Паланчани прекидоше разговоре, да нас посматрају, Ферт и Дим шуњаху се око нас, да улове коју реч. Бата разреши кандидата од лимунaде: нареди, да се доносе велика стакла „правог“ вина.

Из даљег његова причања разабрасмо, да је син неког црквењака из неке паланке, у којој је изучио нижу гимназију. Заузимањем свогa проте, доби благодетење у богословији, у Београду, али му богословију прекиде други рат, у коме је учествовао. Пошто се мир утврди, доврши богословију, па опет нечијим заузимањем, отиде у Русију, у духовну академију, одакле изађе као „дјелствителни студент“. Вративши се у отаџбину, добије место привременог вероучитеља у гимназији у Х., где служи већ је десет година и одакле је већ два пута долазио у престоницу, да „полаже“, па ето и трећом, са срећом!...

Ти догађаји из његова живота беху само потка и основа, а платно и шаре чињаху комичне евокације небројених личности с којима је долазио у додир, — школских људи, и другова, наших љивта, војника, руских „кутјејника“, почињући од ђаконџа, „непостижних“ басиста, па духовних професора, „православних језуита“ до архијереја, који се возе на четири коња!... У жару стварања, свака реч Броћина изгледаше духовита, просто сипаше, духовитост. На махове, не веровасмо својим очима и ушима, — чињаше нам се, да је пред нама сасвим друго биће, друкчијега мозга, обличе свакога трена различито! Помишљасмо, како ће, по свој прилици, и нас другима приказивати и тада, са нешто зловоље и антипатије, подцењивасмо тај његов дар. Али накнаде беше на дохват; то беше снажни пламен, малотрајан по себи, а подложен најмањем даху. Чим се Броћа врати у своју кожу, постаје сметањак првог реда, до краја подложен сугестији, повод неисцрпном комендијању.

Затече нас зора у јеглени.

Двадесет дана, мало више, трајало је тако. Кандидат се извуче из испита тројком. Показивао се незадовољан, али се познаваше да у себи „ликује“. Такође се познавало да свој успех у велико приписује Бати. И отиде на своје место с новом титулом и с новим правима, а нас се задуго сећао картама, потписујући се увек „Ваш благодарни Броћа!“

С. Матавуљ

Са својима

куку! куку! певали су петли.

Скочих у страху. Поноћ. И из таме
Ноћи и бола видим где светлуца

Очију безброј управљених на ме,

Очију безброј злокобно се светли —

Мистике бића људског слика бледа.

Неко је са мном! Срце бурно куца...

Из мрака ноћи тихо се испреда

Сенака облик, тканина одела

У рита њиних. Ноћ постаје бела

К'о велик покров. Видим добро: Група

Авети црних, просјака је стала

Свуд око мене, и злослутно ћути. —

Времена ноћног стадоше минути.

«О, куку!! куку!!» певали су петли.

Тешко; и срце бол ужасни чупа;

Оловна слутња на душу је пала.

Душа је празна! Ред просјака што је

Стао пред мене то су жеље моје,

Добро их видим, своје наде, страсти

И мисли, куку! куку! како јадне,

Пропале сада, изван моје власти.

Оне ми прете, осветнички моле,

Наказна лица, и пружају руке

Трагичним гестом, остављене, гадне;

И понор нуде, и очајно вапе;

У понор света сурвати ме воле,

У понор света! Продирне јауке

Душа је слаба да гони од себе.

Из ока њиног тмине гроба зјапе;

И смрт је с њима да живот мој погребје.

Шум руха слутњу улива ми црну;

Гласови туже за прошлим животом;

Прилазе да ме у плашт свој огрну!

Па тада куда? Шта ће бити по том?

«Ви жеље моје, ја ничега немам...

И ја се с вама ладном гробу спремам.

Овде је тужно, опако и црно,

Овде је тешко...» Ал' откуда сузе,

Опраштај неми животу за беде?

— Сени ме ладно и презриво гледе;

У њима живот истине утрно.

Вај, што им судба све спрам мене узе?

Упорно, тужно жаљење се јавља

И јасно доба пролетњега неба,

Снови и наде... и сви тако живи;

Срећа се види... и све се понавља...

Хајмо! — Ал' куда да нам сада треба?

Зар морам смрти, смрти што не годи?

— Та наде, снови нису болу криви!

Хајмо! — О види величанство поља

Трагично друштво кроз која ме води:

Огроман видик, неслућена доља,

Снивана поноћ над њоме се своди.

Миришу поља на пролећне дане,
На чисту кишу што спомене кропи,
На много суза за идеје ране.

О, да се душа с таквом ноћи стопи,
Кад дрхти, стрепи, верна, пуна среће,
С љубављу, чврсто загрљена смрћу!
Тада се часи среће, бола згрћу,
За тужан живот и жаљење веће.
И бисер дробни на крилима ноћи
Са јасних звезда падаше полако,

Док ћутке, мрачне као смртни греси,
Црне су сени пратиле ме тако,
Брзо и страшно по глувој самоћи;
А сетно небо нека нада реси:
Пре зоре треба стићи жељној мети,
Пре него новог дана дође варка,
И живот што ће себи нас узети.

О како жудна страст нас гони жарка
Свршетку, крају. Па и бол ће проћи;
Све, чак и љубав. Гладне страсти гоне,
Гоне по мраку гробу што ће доћи;
Посмртна звона у даљини звоне,
И ветар хуји поносно и страшно
Последњу песму свему што је било.

И крај већ ту је! Ноћ не диже крило,
И неће више дићи га над нама!
Сребрнаст покров простором се влачи,
Чудан и моћан. Једна црна јама...
Ту ће нам ући жеља и страст свака!
Сетно се небо облацима мрачи.
Лудост, весеље! Рака! рака! рака!

Вај! кога покров покрио је бели!
Зар мўка није исцрпено врело?
О, куку! куку! свет запева цели;
Задрхта душа, као небо цело;
И маса звезда са неба се просу
На тугу, јаде, љубав, срећу рану,
На мртву душу, кроз јутрењу росу:

У покрову је, хладна, мртва, бледа,
Дивна к'о зраци помрлих идеја
Сва љубав моја у Великом Дану,
— Мртва — то јутро живота и среће,
У мору суза утопљено давно,
У мору суза и сурових беда,
Стајински понос мојих епопеја.

Чека пред гробом и збори још тавно
Тугу живота и љубав спрам њега
И чека своје. Кад допаде веће
Све црно друштво, ужасно и дивље,
До ње, до гроба, страх ледени проби
Душу и срце зле слутећи коби,
А суро небо затрепери живље.

У страху пружих руку преко свега
Страстима гладним, суровим и јаким
Плен у животу последњи још туди,

Да кобни бол се живота зајези. —
 Ал' где ли страха нестали су трази
 Под зором бледом и поднебљем млаким?
 Небеса канда отворише груди.

И маса звезда отпоче да пада
 Поново широм васионе целе
 На њих и на њу, преко тужног места;
 И ветар опет зашумори сада
 Пролазак бола из живота гробу.
 Падају звезде усред ноћи беле,
 Падају тол'ко; и наједном преста...

И ветар пева поезију смрти.

А кобне жеље умираху редом,
 Очајне, страшне, у прозорју бледом,

С падањем звезда. Само мисо сину:
 Откуда тол'ко звезда? Али дивно
 Падају звезде преко мртвих. Мину...
 Далеко коб се јавља лаким ходом,
 Далеко звезде издишу над сводом.

Далеко, тужан, сâм, сред црних њива,
 С болом, празнином — све ко да се снива.
 А око пуно горких, тешких суза.
 Допире тужан жамор кукуруза
 По пољу пуном суза, пуном росе;
 Последњи ветри вапај сени носе
 Зором, животом што ће их све стрти.

А ветар пева поезију смрти.

Сима Пандуровић

„Лера Дружески“

— слика из нашег друштвеног живота —

од С. СРЕМЦА

(НАСТАВАК)

ГЛАВА ЧЕТВРТА

Вора у Кошутњаку код Ајдучке Чесме.....

Раскошна природа и величанствена сценерија овог идилског места, све је то тако лепо и поетично да би тешко било а и грехота би била (а било би и прозачино) описати то овим данашњим баналним нашим језиком; језиком којим се данас наши новинари грде и којим полицајци пишу своје рапорте. Било би незгодно, тешко па чак скоро и немогуће. За то је и писац морао прибећи старом језику — као много zgodнијем, и створеном за такве ствари — и помоћи се старим добрим књигама (са предговорима који обично гласе: „Љубима обоега пола (Сербска јуности!“), — књигама које већ нико више не чита.

И писац почиње ову Главу онако као што су наши стари „Списатељи и дјетовоспитатељи“ некада своја дела или Главе започињали.....

Тек што се Даница, царица међу звездама, која предвозвјештаваше великољепно сунца рожденије — од истока указала; тек што је Луна, царица ноћи, почела већ губити своје златне зраке и сребрни на себе вид примајући владјеније над вселеном дневном Управитељу (Сунцу) уступила; тек што су разнобојни пернати обитници шума, леса и лугова пробудили се из ноћнога укрепителнога покоја, и јутарњом песмом својом одали славу јестества Создатељу, и цвркутом својим поздрављали и прослављали дана рожденије; тек што је љупкогласна филомела (тица: славуј) на лаки своји крили у чисти

ваздух себе узвишавати и умилним својим пјенијем уједињене пастире и гдекојег у гори дрвосеча Увеселавати почела — а уреченога у прошлој Глави дана, у описано горе време, беху већ код Ајдучке Чесме на окупу: Капетан Гојко, Таса Шпоркаса, Риста Велосипедиста и Ика Пубика. (Фалио је само Паја Акција).

Она прва двојица беху чиновници, дакле људи са занимањем, а ова друга двојица беху беспослени богати масароши, рентиијери и приватиијери без икаква занимања. Па ипак је и међу овом последњом двојицом — међу Велосипедистом и Пубиком — било опет неке какве-такве разлике. Јер Риста је био бар члан велосипедскога клуба и члан надзорног одбора Благајне Велосипедскога Друштва „Муња“, па је бар имао шта испод свог имена на посетицама да потпише као карактер свој; али Ика ни то није могао, него је на посетицама му просто и клот стајало: „Ика Н. овдашњи“. Јер надимак Пубика није никакав карактер и ако је карактеристично за њ, како га је, то јест, добио. Није га дакле смео метнути на посетице пошто то име (Пубика) није добио ни од кума а ни од Пореске Управе, него га је добио у кафешантану „Елдорадо“ од неке ексцентрич-играчице и певачице, неке Miss Morry Lenzlied која је свако вече певала неку шванску песму с рефреном:

„Pubi, komm her!“

Pubi, komm zu mir“!

И обично у Ику тад погледала на му другови из зависти дали то име, и оно му — пошто није имао никаква друга занимања — и остало.

С њима је дошао и послани капетан-Гојков на другим колима на којима је донето све што је потребно било за један такав излет на цео дан.

Лепо летње јутро. Ни облачка на небу. Јучерања плаха и кратка кишица спрала сву прашину с лишћа и дрвећа па се свежина шумска дивно осећала.

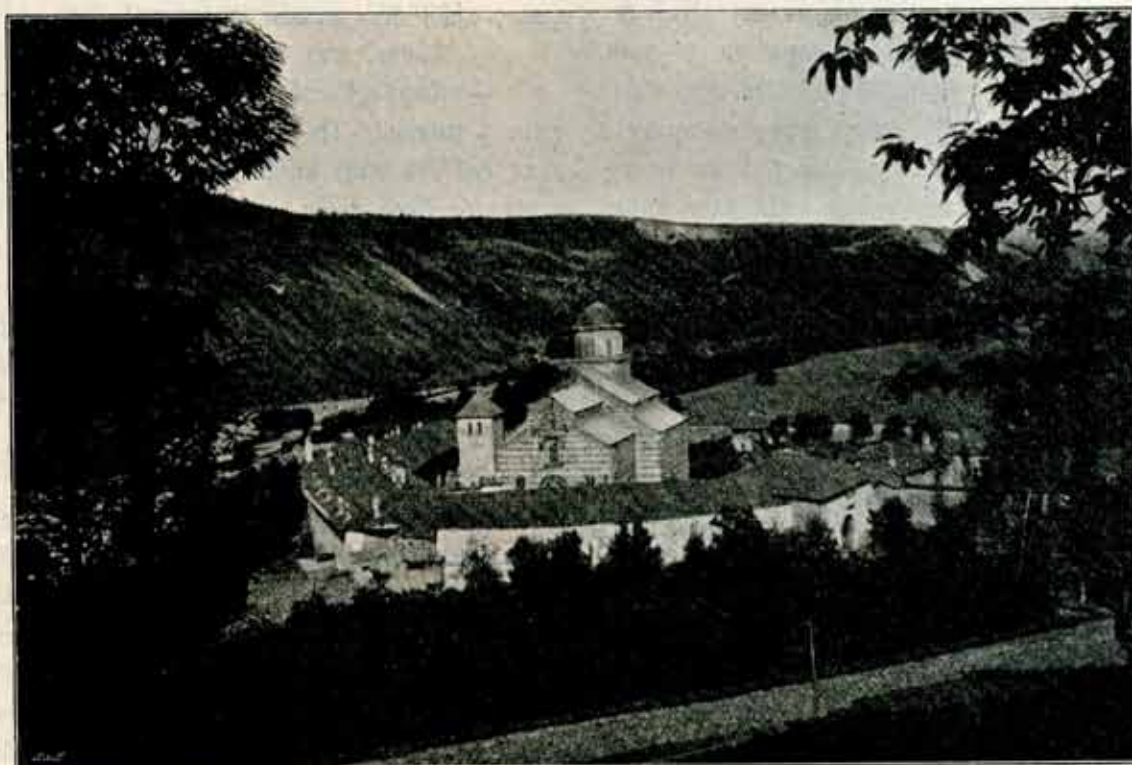
Затекли су неколико болешљивих који свако јутро пре сунца долазе и ту пију минералну воду коју собом доносе. Учине по лекарском рецепту неколико хиљада корака тамо и овамо, па се после враћају у варош, мерећи се редовно свакога дана у првој магази код Три Кључа. Од тих таквих затекоше четворицу; али око седам часова и они одоше, и наше друштво остаде само.

Изабраше згодно место, мало заклонитије. Ту онда донеше ћилиме, јастуке и све што је за јело и пиће

господин-капетане!“ вели послани Милован и не тренујући. „И мене да убијеш, понавља Гојко, ако се приближим на три корака заповицама.... Они су за господина Перу Дружеског! Разумеш?“ — „Разумем!“ салутира поново послани.

Докле се јагње пекло, они су лешкарили и разговарали се о свему и свачему. Окретали су ражањ сви редом, наизменце, а разговор је текао све живље што се више и више примицало подне. Тада послаше посланиг да однесе флаше с пивом, вином и малинама (за даме спремљеним) у камени валов код Ајдучке Чесме, да се хлади за ручак, а они у највећем расположењу постављаху испод једног дрвета у хладовини тањире, ножеве и виљушке за скорашњи ручак.

— А, биће славно, жестоко! вели уехићено Пубика међући пукете у чаше. — Ово за даме!

Манастир Високи Дечани

спремљено. Ту послани Милован одеља ражањ и уреди се јагње за печење. А ту и они, после подуже шетње по шуми, легаше да се мало одморе. Ту је уговорено да они дођу раније а Пера и Биса да дођу око подне на готово, на ручак. А уговорено је још и то да Биса поведе коју од својих пријатељица.

На јагње је нарочита пажња обраћена. Оба заповица су одређена да их поједе Пера Дружески. Пера воле заповица и то је свима познато. Воле да га једе својим перорезом, онако стојећи, да густира речма „Охо-хо! Ала је слатко!“ а за тим да се раздере „Где је расло, где је пасло!“... За то је посланом Миловану издата наредба, да пази на заповице и да их чува као очи у глави — „Да си обазрив као да шиљбочиш на барутани! гласила је заповест капетан-Гојкова посланом. Да убијеш свакога ко се приближи. Немој да питаш „Шта је одзив?“ него убиј одмах, свакога цивила па и мене!“ — „Разумем,

— Богато! прихваћа Таса Шпоркаса, бришући тањире. Пазите да се не осрамотимо. Све нек је чисто! Даме су ово, а оне, као што знате, страшно пазе на материјалну чистоту!....

— Биће бујно, ко на велосипеду! вели Риста. Сви смо познати, давинашњи. Једини Гојко, он ће можда, мало...

— За мене се не брините....

— Па, као велимо, ти си још скорашњи, јучерањи.

— А, позно сам се ја добро; за мене се не брините. Због мене неће бити пауза. То се и госпођа Биса уверила ономад....

— Ах, могу мислити! Ти си онако кавалерски, управо „кавалеријски“ јуриш'о и салетао, по вашој тактици.

— А то не, вели Гојко. Није било потребе... Ах, и оно је, оно је једна, једна... мани се... оно је тек доктор! Да Бог сачува... Хм! Па се чуде, што се свет не жени....

— А бајаги ти стидљив....

— А то нисам! вели Гојко. Не велим да сам светац, још мање завезана врећа, — али оно је мајстор, филаделфија... Скоро му испало са мном и са њом на оно „Стије момче нег' девојче“...

— Здравља ти!

— Част ми! куне се Гојко.

— Ама, збиља, ти нам ниси ни прич'о шта сте се све разговарали оно вече?

— Море, питајте ме *шта нисмо* разговарали, а да почнем *шта јесмо* изашла би књига дебља од оног најдебљег списка обвезника у окружној команди.

— Де, здравља ти, причај док не дођу; таман да прекратимо време. Де, како си је салетао и подишао јој?

— Ама нисам јој ни подилазио ни салетао је, брани се Гојко, него сама она почела да ме задева. Није ми онога вечера било због сутрашњег плаћања ни до чега, него се замислио на мислим: где ћу наћи отплату, а она се тек наже к мени (и додирну ме грудима) па ми тихо рече: „Немате појма, вели, господин-Гојко, како ме интересује то: која је та сретна око које сада ваше мисли — а можда и жеље ваше, вели, облећу?“

— О, извин'те, рекох ја, а по чему ви то судите?

— „По томе што сте се замислили; ви на *неку* мислите у овај пар, то је извесно вели ми она. На коју мислите?“ пита ме она. — На меницу? одговорих ја.

— „Милицу? запита она. Коју Милицу? Какву Милицу?“

— Ах, не. *Меницу*.... па „Мјеницу“, госпођо.... На шта и може кавалеријски капетан да мисли него на мјенице. — „А тако! То је друго. Умирили сте ме“, вели она и погледа ме значајно. — О то ми јако ласка, госпођо, рекох јој ја и почех јој се удварати. А она таман ми дала агију и намамила ме, па се поче повлачити и ограђивати, а ја онда стадох салетати са свију страна као већ коњица што ради. — „Боже! Баш сте ви мушкарци чудни! рећи ће она после дужег ћутања. Ако вас женска, ма, вели, и најфамилијарнија, само мало, — онако из учтивости, онако обично — љубазно и учтиво ослови, а ви већ одмах то тумачите некако — Вуди Бог с нама, каже — повољно по вас!... Ја сам, каже, удата, имам супруга! Баш тим речима: супруга, каже, имам...“

— Аха! смеју му се они. А ти нос у футролу!...

— А шта би боље било за мене и да сте девојка. Ви женске кад хоћете некога да одбијете увек имате изговора. Да сте девојка онда би ми нешто друго одговорили. — „Тако, врло лепо! вели она. И ви сте *пријатељ* Перин!“ — Молим вас, рекох јој ја, човек који има лепу жену као ваш Пера, тај готово и не може да има пријатеља. — „И тако он мора страдати од својих пријатеља, је л' те?“ пита ме она. — Па, за Бога, госпођа Бисо, велим ја, па непријатељ и не може да дође до жене пријатељеве него *пријатељ*. „Тако је то у овом свету, дете моје“ рекох ја... А после, *ви* и *он*; ви и Пера!... Допустите, али... заврших ја. — „О, мој Пера је врло

добар. Ја бих, вели, свакој мојој другарици пожелела таквог мужа!“ — О и ми, и ми! додадох ја. Против њега као човека, као друга, немам ништа, али против њега као нашега супруга, нашег господара — морам се бунити и ја и сви који су имали срећу да вас ма и само једанпут виде! велим ја а гледам је, а она опет понусти, мило јој, видим лепо, па поче да се мешкољи на столици, а ја не пуштам него терам даље. Никако не можемо да се навикнемо, велим, да вас сматрамо као његову жену! Некако, нема форме, чудно је, необично... Ето, велим, и сами ви, али, велим, искрено да ми кажете што ћу вас питати — а верујте дубљег гроба за једну тајну нема од мене и ових мојих груди! и ту се ударим у прса. Ето, кажите ми право, питам је: је л' и вама самој било лако да се навикнете на помисао да сте Перина жена; ајде, ето, кажите по души!

— А она, шта ти каже?

— Каже „Господин-Гојко! Сад сте ме, каже, стрелили у живац!“ Па кад поче да се јада и да кука, — мани се! Ни пола нисам запамтио, а и то пола је много и дуго би било да се прича, тек сам је дотерао да призна да је несрећна, а вели „То свет не види и не верује; а моје сузе, Господин-Гојко, вели она, још *нико* није видео!“ А ја се направио тужан па је тешим, па кажем да жалим што је нисам девојком познавао, а све би, велим, друкчије било. Кажем јој да је ипак одавно познајем, много пре садашњег познанства. А и она признаде, да ме одавно зна, из виђења, каже; пао сам јој у очи још много пре него она мени. Каже, да сам јој много неприлика учинио и не знајући. Ја је запитах: Како то? А она каже: да ме је чак и сивала. Па шта ту има страшно? Какав је то грех? запитах ја. — „Па није грех, вели она, али је ипак опасно и страшно!“ — Ама шта је опасно и страшно? питам је ја. За што се боји? — „Па бојим се, вели, да у сну како не споменем ваше име! Ето, то је опасно, и тога се, каже, бојим!“ — А зар је лак на сну? запитах ја. — „Није, и то је срећа“, вели она. — Спава тврдо? — „Ко то, каже; могла би, вели батерија промаширати крај њега са трубама, тоновима и карама — тај вам се не би пробудио. Па и кад се пробуди, у јутру, још по по сата је, вели, сметен.“ (Сметен је он целог века. Како по сата! примећују они). — Дакле сивали сте ме баш? запитах је ја. — „О, и то још колико пута!“ вели она. — Па јесам ли бар учтив био? запитах је ја.

— Бреее! повикаше сви. А она?

— А она се нашла увређена „То је неучтивост, господине!“ вели; те ја заокупих: Ама молим вас, велим ја, госпођо Бисо, шта има *неучтиво* у речи „*учтиво*“!? Јок, не помаже ништа. Она ми окренула леђа па неће ништа да чује. Разговарала се с Пајом Акцијом. А ја онда шта ћу, него се окренем и ја на другу страну и умешах се у други разговор. Кад не потраје дуго, а она (ама је мајстор!) уграби zgodну прилику па ме луни пукетом по лицу и шану ми: „Ју, нисам знала, вели, да

сте такви. А тако сте ми озбиљни и мирни изгледали у први мах!... О, господин-Гојко, ви сте један, вели, врло, врло опасан за женски свет... Ја вам се, вели, не бих смела ни за живу главу поверити!"

— А ти?

— А ја, настави Гојко, не збуних се него јој рекох: Покушајте, велим, госпођо, па ће те одмах друкчије судити о мени.

— А она?... Па онда?... Како сте се растали? заокупише га са свију страна.

— Па... ја сам уздисао... рекао јој, да сам врло несрећан... да ћу учинити нешто од себе...

— А она на све то?

— Е, а она на све то... Стисла ми руку и слегла раменима онако мало неодређено...

— Што лажеш! упаде му Таса Шпоркаса. Не врдај, него говори истину...

— Ама части ми... Шта има да ми каже... Стиснула јаче руку, ето то је све...

— Стиснула ти јаче руку и нагла се мало и шапула ти: „Стриљена!“ Је ли тако било? пита Таса.

— О-о-о-овај... Ех, којешта, а откуд баш то?

— Молим те, је л' тако било?

— А-а-а-а, замуцкује Гојко, а откуд ти то знаш?

— Е, је л' то казала, то ми кажи?

— Е, па јесте, смеје се Гојко, ал' откуд ти то знаш?

— Молим те... Знамо то све и ми овде, а и толики који нису овде!... То је њена обична фраза... стара њена фраза... Сваком она тако каже... вели Таса.

— А па и није баш сваком. За то сам очевидац био. Питај ликвидатора како је прошао. Жестоко га онаучила.

— И онкладио би се да га је тужила мужу, али само њега.

— Ах, фина је она, видео сам ја.

— Па и опет, ко зна чије акције данас боље стоје: твоје или његове...

— Не разумем те...

— Ех, а ко *них* може разумети!?

— Е, све је готово; сад још само они да дођу! вели Пубика прегледајући по намештеним тањирима. Дакле: ту су тањир, ножеви, виљушке, пукети пред дамама. Колико ће дама бити?... Колико их буде... Чаше за вино за нас, чашице за десерт-вино за даме и оне су ту. Колачи од Пантелића: крем-пита, добаш-торте и томе подобно. Фали само сладолед! Штета! Грдна штета што и тога нема... Али ћемо се извинити већ пред дамама. А можемо занитати Чену, можда ће он имати... А лампиони?... Да, и они су ту. Ах, у вече кад их запалимо, биће као ноћ из „Хиљаду и једне ноћи“... А ево и ракетли. Израдио их је Богосав — онај што је награђен сребрном медаљом — жестоке ракетле!... Шта још фали? Не фали ништа... Или боље, фали половина, јер *них* нема... Хе-хе! Јест, све је ту, само фале лепше половине. А без *них* ништа!

„Где ти писи, — нема за ме среће

Где не дишеш, — нечист ми је зрак!

запева и поцупну задовољни Пубика.

— Ама ће бодгато бити ово весеље! вели Риста. Све старе куће!...

— А, збиља, какав је тај ваш Пера у пићу: хвата ли га лако, је л' свађалица, и тако те ствари? пита капетан.

— Јок, мек је. Само се смеје и хвали и избацује неке глуне, претопопске вицеове. Брзо га ухвати... И онда тера жену да и она буде весела. „Бисо“, обично се дере онда: „'Оћу дружески, дружески 'оћу... не заборави чија си

Кнез Арсен Карађорђевић

жена, Бисо... *само дружески*!“ И онда је тера да пева његову омиљену, међу нама буди речено и глуну песму:

„Цура вечера леба, шећера,

Пред њом бела кеџела.“

коју у осталом Биса никад не пева, јер мрзи ту песму ужасно, и тера онда жену да пије „брудершафт“ с друштвом.

— А лампионе ћемо повешати по гранама, вели Ика Пубика. Има неких десет лампиона. Па кад их доведе запалимо... Ах, то ће бити прави „Микадо или један дан у Титину.“ Боже, смеје се Ика, што ће бити уживања кад се она будала Пера расположи крај лампиона, па почне ону кинеску песму:

„Месе-чин-чин-чина.“

Ах какав дан! То ће бити нешто као у старим причама из Хиљаду и једне ноћи!...

— Ама шта, зар ви мислите и ноћ да дочекамо? запита Гојко.

— Море, и зору! вели Таса.

— Јакако! одговори му Риста велосипедиста. Сутра нема канцеларије. Остаћемо... ех, ко зна докле ћемо остати... а вратићемо се преко брда. Бреее! Па које је то већ време? Ено звижди „воз пилићарац“, а њих још нема!... Бре ала сам огладио! вели Риста и саже да узме један запонац.

— Назад! раздере се капетан Гојко. Запоници зна се чији су. Миловане! дозвола посиљног. Зар се тако чува!? Стој ту и не пуштај никога. Шта сам ти заповедио, како је гласила моја наредба?

— Да не пуштам никога до печенице на три корака!

— Е, дакле да не пушташ. Да пуцаш чим опазим непријатеља! наређује капетан.

— Разумем, госпо'н-капетане! одговара Милован и салутирајући и не трепћући очима стаде до печенице тако озбиљно као да шиљочи на барутани.

— Ах, биће богато! вели ускићено капетан.

— Богато! потврдише остали.

— Памтићемо га, вала, дуго! вели велосипедиста.

— А да га не би заборавили, ја сам се ево постарао, чу се Пубикин глас из шуме.

— Ма шта радиш, истина, ти тамо? упиташе га ови.

— Ево, одговара им Пубика: записујем данашњи дан и јунакињу дана за спомен, и нама и онима после нас...

Они му приђоше.

— ... Ево, кад остаримо и кад се већ скљокамо, — под овим дрветом, ето, да се скупљамо па да пијемо минералну воду! вели Пубика.

Они погледаше на дрво и допаде им се.

Пубика је на једној лепој букви, мало дубље у шуми, изрезао једно велико (као највеће лецедекерско, са вашара) срце, а у сред срца изрезао је дан, месец и годину а испод тога датума изрезао је крупнијим писменима име: *Бисенија...*

(СВРШИТИ СЕ)

Како ми је...

I

Д неког доба изгледа ми као
Да ће се моје замутило око;
Душа и жеље и све што сам знао
Губи се, пашће у мрачно, дубоко.

Миран сам: ни труп срибе или чега
Што прави смислим немоћне и јадне;
Смрт, вечно жива, будућност је свега —
Свег што рођењем у коленку падне.

Некад, док младост, пролазна и блудна,
Вођена страшћу која разум плени,
Готова увек и за порок будна —
Некад, док младост живљаше у мени,

Смејаш се често, подругљиво ваза,
Природи, Богу, и говораш смело:
Да онај који обличја нам сазда
Учини срамно, кукавичко дело.

И причах себи да ћу једном моћи,
Са мишљу коју величина даје,
Здерати застор с непровидних ноћи,
Видети простор и вечност каква је,

И да ћу отуд траг безумљу знати;
И где је прошлост са безбројно жртви,
Чије је време, ко је Богу мати,
Нашто је живот и куд иду мртви.

И тада, као са вулкана лава,
Сипаћу мисли што наш разум прже —
Трепће се вечност и пучина плава,
И сви атоми који светлост држе.

II

О томе куда скоро имам ићи,
И каква мени гроб поднебља крије,
Да ли ће дух ми из тела се дићи,
И где ће бити када мене није, —

О томе ево ја не мислим сада.
Осећам само преживело доба,
Како се креће и у сутон пада,
У неки сумрак, у предграђе гроба,

Где ничег нема, па ни жеља мојих,
Болова, снова; нит' ту видим себе;
Пред том застирком испред дана својих
Осећам гробље и сећам се тебе.

Озбиљан лик ти сад преда ме ступа
Озарен мишљу и животном снагом;
У твоје оку и душа се купа,
Женска и чедна са нежношћу благом.

У теби гледам биће земље ове,
Умно и кренко, за будућност снажно,
И своју љубав и минуле снове,
И све истине — све што није лажно.

Сад ми се чини да ја видим срећу
И да је имах и у болу своме:
Сви ми се дани сада у њу сплећу,
Она се јавља, ал' и пропад с њоме.

О кад би знала колико си дивна
Ономе кога смрт страшна не боли,
Чија је љубав недра и наивна,
Који тек мисли да те дуго воли.

Осећам само преживело доба
Како се креће и у сутон пада,
У неки сумрак, у предграђе гроба,
Где нема мисли, ни снова, ни јада.

II

Кад гледам тако преживело доба
Како се креће и у сутон пада,
У неки сутон у предграђе гроба,
Где нема мисли, ни снова, ни јада —

Ја видим како све бесане ноћи,
Вукућ' идеје, преда мном се јаве:
Ја видим себе у раскошној моћи
Где скупљам зраке и обзоре плаве,

И њих одевам, и силином дах
Из свога срца, разума и груди
Живот им дајем. И тада, без страха,
У свет их водим и спуштам код људи.

Љубави моја, слико снаге моје,
Живећеш за мном; са радошћу многим
Украси себе и све дане своје;
Ал' вама, дела непочета, „Збогом!“

Ја имам рећи; ви сте моја чеда
Поспала, ладна, у повоју смрти —
Али не оне што у мене гледа,
Чији ће додир светлост за ме стрти.

Смрт ваша тешка мој је био живот,
К'о рука каква болесна и мека,
Он паде на вас и спреми ваш живот
Где је и моја будућност далека.

Осећам само преживело доба,
Како се креће и у сутон пада,
У неки сумрак, у предграђе гроба,
Где нема мисли, ни снова, ни јада.

Dis.

С и н

— франсоа де Њон —

I

Пред великим огледалом у својој соби за облачење стајала је лепа Госпођа Томан и трудила се да на својим белим рукама скопча бриљантне гривне. Ни на цртама лица, ни на нежним округлинама њених рамена не беше трага од старости; тек ако се могло приметити, по јачем сјају лених јој очију и по крупноћи тела, да је већ прешла прву младост. Затуририв мало главу, посматраше своју слику у огледалу оним захвалним погледом жене која је собом задовољна.

„Пошаљите ми Жила горе“ нареди за тим. У томе се појави на вратима њен послужник озбиљно и достојанствено.

„Је ли све у реду? Да нисмо што заборавили?“ упита Госпођа Томан

„Ништа, милостива Госпођо.“

„Ви ваљда знате, да ће данас код мене обедовати његова светлост, војвода од Лизена?“

„Да, госпођо.“

„Дакле данас нећете као обично јавити: „Милостива Госпођо, сервирано је“, већ: „Светлости, сервирано је.“

„Разумем, милостива Госпођо.“

„Нећете заборавити? — Воље, поновите ми то још једном!“

На то увређено одговори добри човек:

„Ох, милостива Госпођа не треба да мисли да је ово прва кућа, у којој сам имао част сервирати крунисане главе.“

У томе зазвони доле два пута, а одмах затим уђе собарица и нагло поче:

„Милостива Госпођо, милостива Госпођо“.... Исправив се са свим, у свем сјају своје свилене тоалете и драгог камења, обрте се Госпођа: „Но, Кларо, шта је?“

„Господин Ђорђе је баш сад дошао и хоће одмах да говори с милостивом Госпођом.“

„Ђорђе? — Откуд он сад?“

За тим, предомисливши се мало, заповеди:

„Пустите Господина!“

II

Ђорђе беше већ на вратима. Прво застаде као заслепљен сјајем своје матере, али одмах за тим одагна ту мађијску моћ и јури дечачком жустрином к њој. С раширеним рукама дочека га она, наже се и пољуби га у чело.

„Од куд ти овде? Ниси ваљда правио глупости, младићу мој?“ запита га нагло и узнемирено.

Он стајаше пред њом у грубој униформи пешачког ловца, сасвим збуњен овим необичним сјајем. Велике и незграпне му руке висиле млитаво из рукава. Па ипак је било нечега у његовој појави што је на њу подсећало: то је био онај високи, вити и снажни стас, оно јасно, живо око, какво је она могла имати у својој младости.

Он се жустро бранио:

„Нисам, мама!“

„Али за што си, за Бога, овако улетео као вихор? Јеси ли добио одсуство?“

„Јесам“ одговори он: „добио сам га.“

„А чега ради?“

„Имам с тобом да говорим.“

„Али, дете, вечерас ћу имати за столом око двадесет гостију; сад, збиља, немам времена да с тобом ћаскам.“

Ту прекиде, али се брзо предомисли па настави:

„Видиш, у том оделу не можеш никако остати у друштву. А после, ниси још ни представљен војводи. Не можеш, доиста не можеш. Знаш шта: ја ћу ти послати добру вечеру, па једи овде. Бићеш задовољан.“

Пред кућним уласком чу се зврјање точкова а за тим и лаки коњски топот.

„Ето, чујеш, већ долазе први гости. Морам одмах доле. Можда је то и сам војвода.“

„Доћи ће и неки војвода?“ упита младић узвизивши обрве.

„Да, зар ниси знао? Било је већ у свима новинама да ће војвода од Лизена обедовати код мене. Ја бих те од свег срца представила али таквог какав си... збиља не могу...“

„Знаш ли, мама, да сам данас био у двобоју?“

„Несрећно дете! У двобоју! И ти си ми то морао баш сад рећи, у оваквом тренутку! Ваљда због какве женске, какве намигуше? Ах, реци брзо, морам да идем: чека се на мене... Треба ли ти новаца?“

„Не, мама!“

„Па шта би онда од мене?“

„Одмах ћу ти рећи. Реч је о Лују Лежандру из друге чете. Тукли смо се због тебе!“

„Због мене?!“

„Да. Он је тврдио... али доста. Сећаће се дуго тога нитковлука! Остаће у болници бар три месеца.“

„Нисам знала да си тако храбар деčko, драги мој Ђорђе. — Али, Боже, ево опет гостију!“

„Само још један тренутак. Од мене је добио што је заслужио... и с њим је свршено. Али ме још вазда љути и буни оно што је рекао.“

„А шта је рекао? Говори брзо! Стојим као на угљевљу.“

„Реци, мама, да ли смо ми од неког доба милионари?“

„Откуда ти то питање?“

„Јер ја знам да смо пређе становали на четвртом спрату и да си се ти возила само омнибусом. Јамачно смо наследили кога?“

„Треба ли да ти се правдам, и то баш сад у овом тренутку? Је си ли полудео?“

„У нашем се стану све променило, а ја то нисам ни приметно, јер сам увек био у лицеју а за тим у пуку. Али када је Луј почео о томе... Реци, мама, је ли нам отац оставио какав иметак после своје смрти?“

„Па... дабоме... разуме се...“

„Па зашто онда ја никад ништа немам?“

„Ето, видиш, ја сам одмах знала чему циљаш! Хтео би новаца, да? Па добро, потражи нашега адвоката и он ће ти већ рећи шта је твоје.“

За тим настави љутито:

„Све што овде видиш — моје је. Јеси ли разумео? Све! Тако... а сад доста о томе. Идем пред госте.“

Он је још вазда стајао пред њом не крећући се; његове се очи сасвим удубиле у шаре персијскога ћилима што беше на поду.

„Добро. Али откуда ти све ово? Ја морам знати, да ли је новац што ми га месечно дајеш — поштен и чист новац!“

„Ђорђе!“ узвикну она.

„Дајем ти реч: ако ми само не одговориш, ако ми све не објасниш...“

И једним покретом подиже главу, а руке му готово додирнуше материне груди на којима блистаху дијаманти.

„Пошто је ово било?“

Готово преко воље опусти она своје охолое тренавице и погледа у раскошну огрлицу.

„За очеву доба ниси имала никаквих накита!“

Опет зазврјаше кола, тако силно зазврјаше да зазвекташе прозорска окна.

„Пусти ме да идем, Ђорђе. Ако војвода сад наиђе, пропаћу од стида. Морам га дочекати на дну степеница. Ти не знаш колико је пажње потребно...“

„И не тиче ме се!“ одговори Ђорђе нестрпљиво: „Ти ми мораш одговорити! Ја не могу живети обешчашћен. Ја сам војник и не ћу да будем син једне...“

С поља се зачу Кларин глас:

„Милостива Госпођо, Милостива Госпођо! Његова Светлост!“

Снажним покретом руке одгурну госпођа Томан свога сина, да би се дочепала врата.

„Е па добро, кад не ћеш друкчије!“ узвикну он журно.

Она похита, скупљајући једном руком дуге скуте, низа степенице, кад у један мах зачу кратак и слаб прасак који потмуло дође из горњих одаја. Срце јој задрхта. Дубоко уздахнувши застаде:

„Хоће само да ме поплаши!“ Умиравши се тако, стрча низа степенице. У улазак је стигла још за времена да поздрави посету високе Светлости којој су две слуге с муком скидале бунду.

III

Госпођа Томан и последњем госту, који је одлазио из куће, стиште руку.

„Све је било извршено!“

„Захваљујући Вашој љубазности, војводо!“

„Шта је с оном малом белешком за новине? Треба ли да је спреим?“

„О, Ви бисте ме доиста много задужили! Ја сам мртва уморна. У осталом, Ви се одлично разумете у таквим стварима.“

Тек што су се врата затворила за њим, она брзо похита уза степеннице уз шуштање тешких свилених сукања.

„Где је Господин Ђорђе?“ викну она жестоко, али се одмах за тим прибра и рече мирније: „Је ли био добро услужен? Јесте ли све спремили да се пријатно осећа?“

„Зар Госпођа не зна?...“

„Шта? Шта је било?“

Једва уздржано мирна одговори Клара:

„Ако бисте хтели, милостива Госпођо, да се подрудите и са мном пођете...“

Госпођа Томан пође с њом, а када стиге у собу, опази — као што је и слутила пре пет минута — у белом креветеском рубљу тело попрскано крвљу, тело осветљено бледим сјајем једнога кандила. Бледо, развучено лице и опунштена брада указиваху на блиску смрт.

„Шта је било, шта је било с њим? Како се унесрећно? Је ли слато по лекара?“

„Јесте, милостива Госпођо. Сад је баш отишао. Кроз један час опет ће се вратити... Ја се нисам усуђивала да узнемирим милостиву Госпођу.“

Самртник је крљао тихо као неправедно прекорено дете које и у ену још јеца...

С франц. превео В.

Роса пада...

Н ебо је сиво, месец блед,
Тишина свуда, мир.
Не шуми сад платана ред
И не жубори мир.

О чудна ноћ, о чудан сат
Тајанствен, при и глух,
У који као вити влат
Мој болни дршће дух!

Осетим кадкад тајни лет
Кроз ноћ, док ћути вир:
Стресе се лист и стресе цвет,
Па опет влада мир.

То роса тихо као сен
Пада на лист и цвет,
И блага ноћ за један трен
Освежи цео свет.

И ја осећам у тај сат
Тајанствен, при и глух,
Док као нежни вити влат
Мој болни дршће дух,

Да то у тами неки Бог
Над светом који мре
Из болећивог ока свог
Пролива сузе те....

М. М. РАКИЋ

Поларна светлост

I.
Изглед и развој. — Разноврсност облика и кретања — Звук при кретању поларне светлости. — Особита светла места у развоју поларне светлости. — Висина поларне светлости. — Оријентација поларне светлости. — Правац лукова, стубова, круне, пантљика и спирала поларне светлости. — Границе простирања. — Честоћа поларне светлости према географском положају места.

Међу нашим народним песмама има доста које помињу и опевају разнолике прилике на небу. И народна песма о почетку буње на дахије, у којој поред дубоких погледа у ондашње друштвено стање нашег народа и поред свеколике тајанствености прилика које описује, узима такође за предмет опевања неке прилике које се збивале на ерпеском небу, на коме „сведи сташе војевати и прилике различне метати.“ Онако узете како су опеване те небесне

прилике, свакако изгледају врло фантастичне, али кад се уђе мало у њихову анализу: многе од њих не изгледају немогуће, већ на против, сва тајанственост њихова долази отуда што се ретко збивају, па су као тако необичне пре и могле ући у народну поезију, заоденуте мантилом народног песника. Појава на пр.:

„Гром загрме на Светога Саву
У сред зиме кад му време није...”

није ни мало чудновата, макар да није ни толико обична у нас. Грмљавине зиме дешавају се у нашим пределима, као што је било на пр. баш јануара и фебруара 1900.
— Или опис:

„Другу свецу врломе прилику
Види Србије на небу водроме
Све барјаци криваи плоче...”

канда указује на појаву поларних светлости, коју је наш народ опажао с времена на време на нашем небу а народни песник Ф. Вишњић умео онако лепо унети у спев који садржином својом распаљује патриотски жар у српскога читаоца. Та је појава у нас врло ретка (последњи пут видела се 1898), јер смо далеко од поларних предела, који се могу назвати правом постојбином поларних светлости, али ипак описи у народној традицији, који се потпуно слажу са начином њезина појављивања доказују да ни тако ретке прилике нису могле остати неопажене код нашег народа, који је некако сроден са својим небом и навикнут да озго изгледа утехе, кад га земаљске прилике обрвају и потлаче.

Макар да је поларна светлост у нашим пределима права реткост, ипак је њена појава од општег интереса. Читаоци ће у овом чланку упознати неколике особине те величанствене природне појаве зарад чијег се посматрања припређују читаве експедиције у пределе где је она, тако рећи, на своме дому.

О поларној светлости је већ много писано и расправљано у иностраној литератури па ипак се још није на чисто са природом те знамените појаве, нити су пак потпуно познати њени закони па ни сам развој њен у појединим фазама. Као и у многим другим пределима науке тако и овде постоји велики број хипотеза о суштини њеној. У новије доба објављено је лених радова од Wolff-a, Fritz-a и Tromholt-a о периодичности поларне светлости, за тим величанствена и у својој врсти јединствена посматрања Nordenskjöld-ова на „Ваги“ у близини Берингова Мореуза, даље Koch-ова посматрања у немачкој поларној експедицији по Лабрадору и Lemström-ова у Сев. Финланду. Сви они изнесоше непојамну количину повијих факата и поткрепише наду да је и у овоме послу скинут, бар у неколико, тајанствени veo с лица природина.

Раније се та појава називала „северна светлост“, јер се знало да се поглавито јавља у северн. поларним пределима и на северном делу хоризонта. Али како се такве светлости јављају и на јужној хемисфери, у јужним пол. пределима, то је боље називати је „поларном светлошћу“ ма да ни то име није најподесније.

Појава пол. светл. почиње већином као неким тамним застором, који се са хоризонта уздиже а горе је повијен у облику полукруга. То се обично назива *тамни сегмент*. Још за време уздицања или на скоро за тим почиње горњи обод тог сегмента да светли, а на њему се гради потпуно светли лук широк више или мање, који је на ниже јасно ограничен а на више нешто замрљан. Тај је лук жућкасте боје, горе зелено доле црвено обојен. Из њега сада штр-

цају светли зраци, који се — при потпуном развићу — постепено скупљају у једној тачки југоисточно од темена посматрача у неку као крв црвену круну. Та тачка, у коју се ти зраци скупљају, пада већином на ону тачку неба, на коју показује горњи крај слободно обешене магнетне игле у дотичноме месту — у магнетски зенит места или недалеко од њега. Често пута уз тај светли лук на СЗ. неба иде још један такав на ЈИ; тада се јавља једна северна и једна јужна светлост на истом хоризонту и тада зраци обадва лука теже опет ка истој тачки — опет према магнетском зениту. Тада цело небо изгледа састављено од самих светлих стубова, који се скупљају у једно место, налик на шинке у кишобрана или затеге на шатору. Врх тога шатора чини круна, која сија често пута тако чудним сјајем да посматрач не може наћи довољно израза да је тачно опише. С тога ту круну, због оног тајанственог блеска што је око ње, становници називају радо и „оком небесним“, а није редак случај да је оплету и најленим поетским успоменама. Врло често се са различитих тачака хоризонта издижу светлосни стубови, макар да се и не види она мало час поменути јужна светлост. Они заједно са стубовима, што излазе из светлосног лука, граде опет један пламени шатор. У вези с том појавом и сама круна је често пута са свих страна потпуно ограничена, каткад предорима избушена или је чак и само у пола развијена. Сама средина круне је већином сасвим без светлости и даје такав утисак као да се кроз врх пламеног шатора гледа у ноћну тмину.

Са развићем круне, појава пол. св. достигла је највишу тачку свога развоја. Сада зраци почињу постепено бледети, ободи постају нејасни и најзад од целе те појаве не остаје ништа више, осим неко опште црвенкасто или зеленкасто-жуто светљење неба; и оно се мало по мало губи. Али није увек тиме и цела појава завршена. Често пута развија се таква поларна светлост непосредно у нову акцију, поново гради лукове, зраке и круну. На тај начин се по више часова, па и по више дана продужава ова игра развоја и губљења пол. свет. с кратким прекидима.

То су главни потези у развићу поларне светлости. Они се, с извесном равномерношћу, увек обнављају. Ну у појединостима постоји тако изванредна разноврсност, да би нам потпуну слику о богатству у облицима, кретањима и бојама пол. светлости могли дати само радови више стотина посматрача у најразличнијим зонама.

Главни део појаве јесу светлосни луци са зрацима, који их редовно прате. Они се не јављају увек као границе тамнога сегмента. Кад из њега избијају особити светлосни стубови, онда, кад се по два саставе или један опасује цело небо, могу се наградити нови луци. Често пута се луци, који већ постоје, разлажу привидно у 2 или 3 лука. Према томе, у појединим приликама могу небо красити по 8 и више лукова. Koch-ови описи и резултати испитивања поларне светлости што их је вршио приликом интернац. пол. експед. у Најну на Лабрадору, спадају међу најлешње и најдетаљније. Он је довољно тачно расмотрио то цепање појединих лукова, приметио је још и то, да су се по каткад два лука спајали у једно. То исто уочио је био на једно столеће пре њега и познати шведски испитивач Celsius. Ако на небу има више лукова, могу бити тако распоређени да полазе са разних тачака неба и да се свршавају такође у разним тачкама: они тада деле небо у паралелне пантљике. Ну често бива да или све или поједине групе имају исту полазну и крајну

тачку тако, да изгледа као да се секу на хоризонту. Nordski је посматрао и такве лукове, који полазе с исте тачке на хоризонту, али се по том разилазе у облику лепезе на разне стране неба. Lemström је видео, како се луци привидно пресецају на средини неба. Луци пак нису вазда једноставни; некада се нагло кидају, а није ретко да се по који део лука види како слободно лебди у ваздуху не додирујући ни с једне стране хоризонтат. Такви делови лукова јављају се при распадању пол. св. пошто је прешла ступањ највишег развића и дају утисак, као да је појава насилно растурена и искидана у поједино комађе. Луци већином имају облик кружних пресека, па ипак је запажена велика разноврсност у облицима. Неке су елиптичке, друге се угибају у близини хоризонта, па се опет по том враћају на више. Посматрани су и потпуни прстенови у облику круга или елипсе. За време самих развића поларних светлости при крају августа и почетком септембра 1859. виђен је једном и један потпуно слободан светлосни прстен како лебди у ваздуху (Howe у Halifax-у); он је свакако постао спајањем два светл. лука. Celsius је посматрао непосредно како се расцепао један лук у два дела који су се разилазили па после скупнили у један прстен, а тим се све већма сужавао и непрестано треперио. Он је видео и како се један прост светлосни стуб искривно и начинио прстен. У другим случајевима запажено је, како се св. лук цео или на једном своме крају увија спирално, или налик на змију, па га тако или нестане или се избора у величанствену, потпуно слободну пантљику.

Кад су св. лукови широки, више личе на завесе, огртаче и драперије; тада често имају боре, изгледају као да одишта висе о небу и спадају међу најлепше појаве пол. светлости.

Луци често пута личе на неки збивени светлосни мост; а кад прелазе у драперије, тада се зракаста структура њихова већином не онажа. Ну и прости луци показују на појединим местима и целом својом дужином, да су у ствари састављени од св. стубова који се ређају један уз други, а често су они међу собом и тако јасно одвојени, да је простор између њих веома тамај те наводи посматрача на мисао да у њему има прних линија. Celsius је у два маха посматрао сасвим особене појаве пол. свет.; видео је 19. фебруара 1731. у зениту прикупљену светлосну прилику у облику круга, од које је сјајан реп био управљен ка хоризонту у облику циновске развучене спирале. Та је појава трајала око $\frac{1}{2}$ часа па ишчезла према северу. На две недеље доцније, 3. марта, појавио се низ концентричних прстенова, који у облику пламенова и непрестано треперећи дуже времена лебдише на небу.

Врло је тешко поставити неки систем у тој великој разноликости облика пол. св. Највећа је тешкоћа у томе што се никад не види појава онако како се она у ствари дешава, већ само онако, како се на небу пројектује. Према

томе, једна иста прилика, само по разном свом положају према посматрачу, може показивати најразличитије облике. Кружни прстен може час изгледати у правом свом облику, час као елипса а час и као права линија, а обична спирала може показивати облик равне спирале, замке или савијене пантљике, или чак и змијаст облик, па и облик прстена. Тиме се објашњава факат, да се описи подвојених посматрача о једној истој поларној светлости слажу само у главним цртама, а у појединостима знатно одступају.

II. ВУЧЕТИЧ

ПОРТРЕТ Г-ЊЕ Х.

По свој прилици и географ. положај места одређује облик пол. св. У правој домовини својој, пол. св. су по богатству облика врло изобилне, а поједине слике што их доносе разни пол. путници тако су чудновате да се пре могу сматрати за продукте фантазије.

Покушавано је да се класификују различити облици пол. св. (Payer). Тога смо се до сада и придржавали. Nordski је сматрао, да ће се сев. хемисф. бар моћи поделити у такве зоне, у којима се нарочито јављају извесне форме. Он узима таквих 5 зона; њих ћемо ми на другом месту разматрати.

Разноликост у формама одговара и тако исто великој разноликости у кретању. Поред простих пренашања зра-

кова и целих стубова, опажају се и окретања и осцилације које каткад захватају сву појаву као целину, а каткад се опажају само на појединим местима њеним. Често пута се по небу простиру читави системи таласа на пресецају и лукове и зраке и драперије.

Најдуже трајање кретања запажено је код тамног сегмента а с њим и кретање лука при пењању његову изнад хоризонта. То се пењање некад тако лагано врши, да изгледа као да лук стоји на небу. За тим је посматрано, како се често пута лук гiba по небу тамо-амо управно на своју раван. Кад такав лук прелази кроз магнетски зенит, већином се граде круне; и том приликом се ипак јасно истиче састав лука од састава светлосних стубова. Лук се некад преко неба још и тако простира, да му доња тачка стоји стално на хоризонту, а он сам се тамо-амо креће као на багламегу, те тако може проћи цело небо. И тада се, при пролазу кроз магнетски зенит, редовно појављује круна. Таква помицања, окретања и т.д. посматрана су врло често у Најну на Лабрадору (Koch) и у Шведској (Celsius). Често пута опажено је, како се више лукова истовремено помичу и окрећу, или један лук више пута пролази небо тамо-амо, те тако припада час јужноме час северноме делу хоризонта. У нижим геогр. шир. се ретко опажају ти силни покрети и окретања, али се ипак виђају при јаким и великим изливима полар. св. Друга једна врста покрета запажена је више пута приликом велике пол. св. 1859. Тада се видело, како се лук у својој равни креће тамо-амо, те је изгледало као да теме његово осцилира око неког средњег положаја.

Таква су кретања запажена код оних лукова, који се понашају као неке чврсте прилике, а јављају се поглавито у пределима ближе северу. Кретања у самим луцима, која су свуда запажена, чине те луци изгледају као еластичне пантљике, кроз које пролазе таласи. Ма где на луку види се неко светлије место и оно јури великом брзином дуж лука на једну или другу страну. За такво таласно кретање није опажен неки нарочити правац: оно иде час у лево, час у десно, ма да извесних вечери поглавито канда преовлађује један правац. Тако је у поларној светлости од 1—2. септ. 1859. запажено у Сев. Америци и Антилима, како се за све време кретања вршило са З. на И., па се тај правац изменио и окренуо од И. на З. док је у Јуж. Америци, посматрано кретање јужне светлости, само од И. на З. Ну ма какав био правац тих таласа, увек је талас на предњој својој страни обојен црвено а на задњој зелено. — На ту постојаност оријентације по бојама односно самих обода св. лука као и у односу на таласе — Humboldt полаже врло велику вредност, па ће она можда доцније олакшати и поглед у суштину поларне светлости.

По описима већине посматрача, ту ваља само водити рачуна нарочито о кретању оног светлијег места. На основу неколиких података могло се извести, да се и оно простирање бора врши на исти начин дуж самога лука.

Слично кретање опажа се код зракова и св. стубова. Неки зраци избијају из каквог лука или са слободног хоризонта тако брзо, да је сасвим умесно назвати ту радњу *штрцањем*. Једном приликом видео је Bravais, како је један зрак за мање од пола минута прешао половину неба, а Celsius вели, да је кретање понеког зрака некада тако

брзо, да се у опште не може пратити. Неки се зраци крећу као шеталица тамо-амо и окрећу се око једне извесне тачке, а како им поједина места наизменично за-светле и замраче се, такви зраци изгледају као пламенови који трепере и надимају се овда-онда. Lemström је у Лапланду посматрао кретање таквих светлосних места, које личи на силно кретање буктиње.

Поред особитог призора, што га та и друга кретања изазивају, повећава се он још и тиме, што често уз то иду још и особите промене облика. Кад кретање захвати целу једну прилику, она, заузимајући разнолик положај према гледаоцу, показује у неколико и другу своју страну. Тада се могу запазити за врло кратко време тако знатне промене облика да их око, често пута, једва може пратити. Природно је, да може наступити и права, а не само привидна промена облика: прави св. стубови криве се, и добијају змијаст облик, луци се кидају и увијају у спирале или прстеневе. Разнолика кретања, просецања појединих прилика, силне осцилације светлијих места и тренутне промене облика, често пута раскидање целокупних делова — одиста чине призор неких особених мађских прилика, за какве су поларну светлост сматрали сви народи до врло блиске прошлости. Још у почетку XVII века неки француски племић описује две пол. св. које је посматрао 13. и 15. септ. 1606. год. тако, као да је била нека крвава битка на небу. Ту се помињу и ритери како јуре један на другога голим мачевима. Онај што пада, покушава да устане али се опет стропоштава. Коцла и стреле сипају једно у друго, ратна кола и борци чине неку замршену слику у којој се не може скоро ништа разазнати!

Ди ли ти силни покрети стоје у вези са каквим било шумом или се врше сасвим без тога — није познато. Celsius помиње, да је врло често при својим посматрањима чуо као неко шуштање, зујање или жубор сличан жубору шумског потока, а и многи морепловци и путници причају да су слушали разнолике шуме приликом појединих покрета. Ну много их је више, који и при свој напрегнутости никада и ништа нису чули, што би се могло сматрати да долази несумњиво од саме поларне светлости. Humboldt мисли, да су се поларне светлости много ућутале од кад се почело тачније њихово испитивање и прислушкивање. Ваља имати на уму и то, да је код тих прилика врло могућна обмана, јер сваки шум, који се случајно појави при покрету стуба пол. св., сасвим се природно приписује томе покрету: тада су сва чула управљена једино на појаву која се одиграва на небу пред гледаоцем. А таквог шума има увек, па било од атмосф. струјања, било од покрета околних тела или чак и у самим ушима гледалаца услед јачег покрета крви. Међу тим, непосредни подаци једнога посматрача, као што је Celsius, и уверавања знатнијих аутора не могу се тако лако одбацити и сматрати их само као обмане. Пошто други посматрачи, као што је на пр. Koch, дефинитивно наводе да се полар. св. увек развијају у апсолутној тишини — мора се узети — онако од прилике — да свакако шум не прати опште покрете пол. св., али за поједине случајеве — вероватно кад се поларне светлости развијају у дубљим пределима атмосфере — врло је вероватно, да се ти покрети не врше онако сасвим нечујно.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

Састанак

— К. БУСЕ —

Нивље пловке дрхћући од хладноће пливале су по каналу. Са оголелих дрвета, која су израсла на обали, с времена на време подизале су се чавке, слетале води и нечујно машући крилима летеле су поред ње тражећи себи плена.

Млади човек који је туда пролазио, погледа их више из навике, но из љубопитства и продужи да иде брзим корацима.

Видевши подаље кочијаша, дозво га и рече му да тера на трг у јужном крају Берлина. Сео је у кола и извадио из џепа писмо. Писмо је било врло кратко.

„Верујем да је све тако као што пишете и с тога долазим. Наћи ћемо се у понедељак, у четири сах. на * * * тргу. Хилда.“

Оставио је писмо. Кроз четврт сахата видеће је. Готово пре десет година волели су једно друго. Шест је година прошло од тога доба, кад су се последњи пут срели.

За то време све се изменило. Тада је био врло млад и врло бедан, плашљив, миран, један из легиона славних уметника, о којима нико не зна, и који се храни окорелим хлебом и надом на будућност. Тада је живео у јевтином, јужном делу вароши, на четвртом спрату. А Хилда је живела на трећем. Била је кћи занатлије, није имала ни шеснаест година, али је ипак по цео дан радила у дућану. Много је времена прошло док се познао с њом. Обоје су били тако плашљиви, и обоје су се страшно заволели. Почела је прелепа и чиста животна идила.

Борба за живот раставила их је. Пuteви су им се разишли, изгубили су једно друго из вида. Срећа им се није могла остварити, али их је нагон вукао једно друге. Он их није завадио у животу и раду, па чак ни доцније, у другој љубави. Само покадшто, у зору, снивали су ранију срећу и будили се са осмејком.

Године су пролазиле. Млади уметник вратио се у Берлин. Био је пејзажист, а другови су га прозвали „Цветним Рафаелом“. На његове су радове обратили пажњу. Тонули су у зраке светлосне, преливали у најлепше боје, очаравајући својим распоредом гледаоца. Нова звезда била је откривена... Дошла је слава, сјајне поруџбине, новци...

Покадшто и сам није веровао. Радио је без одмора, но све му је било мало. При томе већ и нова, страсна љубав, уселила се у његово срце. Судбина га је усрећила и оженио се љубљеном девојком. Жена не само да је била лепотица, но је имала и добро срце. Године су пролазиле као јасни летњи дани.

Са годинама њиме је осетно овладала нека досада. Слике, што их је радио, биле су му одвратне. Вежао је од куће; шум, који га је окружавао, љутио га је. Једног прекрасног дана уништио је у пола израђену слику, и

дошао до закључка да више не може оклевати. Погледао је своју богату, уметничку околину и немарно слегао раменима.

Сећао се своје прве сликарнице под самим кровом и њене ништавне, бедне околине; сећао се свога упорног рада, који нису поздрављали узвици гомиле; сећао се своје младости. Месецима су га гониле ове слике и успомене, а сред њих све се јасније појављивала Хилда, кћи занатлије. Жена га је слушала са пажњом и до краја; од ње није ништа крио. Знала је и о његовој краткој, пролећној срећи, знала је и о његовој садашњој досади. Видела је да се у његовој души води борба, и чекала је решење. Очи су јој засузиле када га је чекала. Хтео је заједно са њом да побегне из шума варошког живота, да се за неколико година повуче у тишину и самоћу, да се не покори успеху. Ово га је решење умирило, но требало је да прође још неколико месеца, пре но што се могло

СРПСКА ПОГРАНИЧНА СТРАЖА

приступити његову извршењу. За то пак време, сусрео се са једним од својих пређашњих познаника, који му је причао да се Хилда удала. Уздрхтао је при том извешћу. Зашто? Ваљда је очекивао да ће завршити живот као калуђерица? И сам се оженио. Јасна слика остављала га је постепено, помрчавала се. Дуго се борио решавајући се. По том јој је дознао адресу и писао јој.

Писао јој, како су, и ако му младост пролази, младе године на њега нагнупе најјачом силом. Желео би страшније но игда, пре но што остави Берлин за много година, још једаред да је види. Зна да је удата, али је и он ожењен.

Већ из тога види, да само чиста осећања и светле успомене изискују ту молбу. Нико не може имати ништа против тога. Ако пристаје, посетиће обоје она места, којих се он тако сећа.

Потписао се кратко „Конц“. Звао се Константин, но Хилда га је свагда звала „Конц“.

И ево, кочијаш га вози на трг, где је Хилда ка-
зала да ће доћи.

Већ је била онде. Познао је одмах. Али брзим по-
кретом окренула се на другу страну и правила се као
да разгледа изложене ствари у прозорима дућанским.

Свидао се, платио кочијашу и нечујно пошао право њој.

Срце му је куцало тако силно, као онда када је први
пут разговарао са њом. Гледао је сталним погледом. Мало
је одебљала, али је стидљива као и девојком: коврчице
на челу, ти златни прстенови које је он са таквим задо-
вољством дувао са њена лица, вили су се као и пре. Па
ипак на њој се десила промена, некаква чудновата промена.
Или је он такву замишљао себи у то време.

— Хвала вам, Хилда, рече јој прилазећи. Руке су
им се сусреле. Она је још већма поруменела и хтела их
је тргнути.

— Ја имам тако мало времена! проговори она.

Ове су речи биле изазване забуном првог тренутка.
Затим су заједно ишли кроз трг, не говорећи ни речи,
као двоје са свим непознатих једно другоме.

Од једном се Хилда тихо насмеја.

— Шта, ви ипак посите цилиндер, а *пре* сте тако
војевали противу њега. Свагда сте говорили да је то при-
вилегија калфића.

Речца *пре* одмах је прекинула ћутање.

— Куда ћемо, Хилда? Пређе смо ишли овуда у ко-
лачарницу, сећате ли се, или у ресторан, или... Да, знам!
Ах, како је то било дивно. Треба да скренемо за угао, да
видимо је ли још онде стари ресторан са мрачним угловима,
где смо пили шампањца. То је био мој први шампањцац.

— И мој, — одговори смешећи се млада жена.

— Како је било укусно. Онда сам имао и руже.

— Две беле и две црвене. Ви сте их ставили на
сто. Изгледало је... као да сте баш тад продали сличницу.

— Да, а за тим смо се посвађали, ни за шта. Ја сам
узео беле руже а ви црвене. Бацали смо их једно другоме
на лице. Бела је била увенула и сви њени листићи падали
су на твоје плаво одело — сећаш ли се, Хилда?

На једном је заћутао.

— Опростите, ја... ја сам се заборавио... и рекао
„ти“. Срдите ли се?

— Ах, то одело, — брзо прихвати она. — Онда
је било овештало, када сам седела под кишом од ружа.

— Да?

Гледао је са чуђењем. Изгледало му је, да је и њено
било укусније и хиљаду пута лепше од овога што је на
њој сада. Но, то је био само летимични утисак.

— Свађа се наша тада брзо свршила, продужио је
он — и затим над ружама, трима свежим и једном увелом,
настало је помирење.

— Оставимо то, скретала је Хилда разговор, као
да се бојала тих успомена.

Погледао је, оправдао се што је оставља за тренутак,
и отишао у цвећарницу. Вратио се отуда са четири руже,
двема белим и двема црвеним.

— Нека и овога пута буде као и онда.

Уђоше у мали ресторан, у његов мрачни угао. У ре-
сторану је било доста мрачно. Дочекао их је дремљиви
келнер. Када су упалили електричну покривену црвеним
шеширом и осветлили сто и мали простор око њега, Хилда
је узела руже и принела их лицу. Он је гледао ценовник
вина, те није ни приметио како га она гледа. Руке су
јој дрхтале, а дрхтавица се преносила и на цвеће.

— Шампањ је пре био тако укусан, никада доцније
нисам пио бољег.

Слагала се са њим, климајући главом место одговора
на његове речи. Када је пена већ преливала из чаша,
одгурнула је руже. Пружили су једно другоме старе, уске
чаше, но нису се куцнули, као да нису желели да наруше
ову тишину. Затим су испили за сећање на своју младост,
на своја срца. Свега се грубо додирнуо живот, само ранија
срећа у пуном извршењу, које су се морали одрећи, оста-
вила им је још једино успомене у души.

Сликар је први оставио своју чашу намрштивши се.
Видећи да Хилда није полако, готово са страхопошто-
вањем, ништа не рече. Али своју чашу није допио.

— Да... проговори после неколико тренутака, вукући
рукавом преко белог застирача... сада је све опет онако
како је било и онда.... Теби је шеснаест година и дошла
си из дућана. Кад би твоје другарице знале, Хилда? А
ја... мене нико није знао, али сам уверен да сам једно-
времено постао и Рафаел и Микел Анџело. Ја сам зара-
ђивао добро ту — недељну зараду. Изгледало ми је да
могу купити цео свет. И ето, где и теби шапућем на ухо,
како си лепа, примичући се ближе и ближе и дувајући
ти коврчице са чела. Сећаш ли се... А ти! Шта си ми
свагда говорила на то, Хилда? Молим те реци.... ја ћу
ти помоћи.... почни: „Не чини....“

— Не, — одупирала се она: не могу! — за тим
се брзо нагну и прошапутала:

— Не чини будалаштине, Коиц!

Коиц! Оживео је при звуцима овога имена. Као да
је, речено пређашњим познатим гласом, изазвало из дубине
изгубљене среће сву његову младост.

— Хилда! — узвикну тихим, али радосним и све-
чаним гласом. Сео је са свим близу ње. Рамена и руке
додириваху им се. Она је поцрвенела, приметно је да су
јој као и пре горели образи. Када се покренула да се
удали од њега, узео је за руку и гласом пуним молбе
говорио: — „Не, не иди... треба да осетим да си поред
мене... Како ћу знати то, осим ако затворим очи!“

Ћутећи остала је на месту. Нису гледали једно друго;
за тренутак су заклопили очи. Тако су исто радили и пре
десет година. Тада су они у својој плашљивој, чистој
љубави по пола сахата седели ћутећи, осећајући се срећ-
ним када им се руке додирују.

Поред њих је прошао келнер. Хилда је дубоко уз-
дахнула и затим неочекивано, готово љутито уклонила се
од њега и устала.

— Шта ти је?

Као одговор, заплакала се. Заплакала се без суза, некаквим сухим плачем. Ово је брзо прошло. Стидела се, испила је неколико гутљаја и рекла:

— Не знам шта ти је. Што ћутиш, Конц?

— Ћутим?!

Неочекивани плач учинио је на њега силан утисак. „Да није несрећна?“ — мислио је он. По у томе тренутку осећао је, да њен плач није имао никакве везе са срећом, с тога што је и он слично осећао у томе тренутку. Савладао је то осећање и брзо јој говорио:

— Знаш ли, чега сам се сетно, Хилда?... Како је било лепо, сећаш се, када смо једном, за време звезде Сиријуса, дошли после вечере у Штеглиц. Сећаш се? Морала си да идеш сестри. У почетку смо ишли ван пута, пустињском стазом, држећи се за руке. Када некога около није било — запевали смо. Све су биле тужне песме, но ми смо били срећни, загрљени и весели. Затим смо дошли до малог мајура. На мајуру је било млека и пива; седели смо једно поред другог у шуми и пили. Скинуо сам шешир и метнуо на клупицу. „Конц, како си чунав!“ казала си од једном. То су биле раскошне уметничке коврчице, и ти си извадила свој ценни чешаљ, стала си преда ме и правила ми раздељак. Затим си ми пружила огледало, но ја сам поред њега гледао тебе у очи и пре но што си се присетила, дохватио сам те, издигао те и ставио на своја колена. Руке су те више штитиле но усне, када сам те пољубио. То је био поток пољубаца; гледам те као сада, када си од једном, чудноватим гласом рекла: „Не чини будалаштинe, Конц!“ Ишли смо ћутећи дуго, док се нисмо нашли у Штеглицу. Свега се сећам добро.

Ћутећи климнула је главом. Шампањца је нестајало. Шешир од лампе бацао је топли, ружичасти одблесак на њено сагнуто лице.

— Молим те, што ћутиш? понови он. Ти-ти!

И задирујући је, он ју је полако и пажљиво ударао белом ружом по лицу. Но овога пута није падала на њу киша од лишћа.

— Није као пре — рече она осмехнувши се тужно.

— Није као пре... Говорим о ружи... она не опада. Мислила сам, што ми је тада било шеснаест година... Ти се свега сећаш. Но ипак ми изгледа, као да ти... као да ми нисмо ипак тако много брбљали.

„Па ипак смо говорили боље и значајније“, помислио је он. Неко су време ћутали. Затим Хилда извади свој новчаник.

— Хоћу опет, као и пре, да узмем шипку чоколаде. Завукао је руке у џепове.

— Остави! — мирно га задржа. — Чоколаду ти ниси нигда смео да плаћаш, могао си само да једеш са мном.

Одгурнула је новац и подигла се. Недалеко од њихова стола стајао је аутоматични апарат. Пришла је, спустила новац и повукла за ручицу.

Није скидала очију са ње. И сада баш, овог тренутка, када није видео њено лице, пређашње очи, пређашње коврчице, изгледало му је да се променила.

Била је небрижљива, или је може бити онда била укусије одевена.

Вратила се. Видео је одмах да се преварио. Прменио се он, а не она. Његово садашње стање, а пре свега његова жена, навикли су га да гледа све другим очима.

Мислио је овога тренутка: зашто је Хилда ломила чоколаду? Руженило јој се опет разлило по лицу.

— Ево ти твог дела! — и она, као што је и пре радила, метну му комадић у уста.

Тада је баш избијао сахат. Обоје су бројили ударе.

— Време је — рече Хилда.

Просуо је остатке ишчезла шампањца у суд за хлађење и последњи пут напунио чаше.

— Ми се растајемо, Хилда?

Било је мирно. Келнер је вероватно опет заснао над новинама.

Уметник је загрлио младу жену, привукао је себи. Гледали су једно другог у очи. Затим је поглед њен плашљиво склизнуо на бурму на њеној руци. Но Конц искрено и тихо одговори:

— Ми ни од кога ништа не отимамо, Хилда, — нико нас не може за то осудити.

Нечујно и тихо пољубили су се. То је био скоро сав, а не пољубац. Хилда склопи очи.

— Мила, добра, — говорио је он, остављајући је.

Чаше су остале пуне када су изашли. На улици су јурила електрична кола, свет је врвео. Електричне лампе већ су биле попаљене и осветљавале досадну људску врву. Држали су се чврсто за руке.

— Хвала ти, — рече јој уметник. Није хтела да је прати. Он је отишао на једну, она на другу страну. Пошто су одмакли неколико корака окренули су се, покоравајући се једној истој сили. Видели су још једно друго, ма да их је делила велика улица са свим својим бурним животом. Обоје су једва приметно климнули главом, потом је свако продужило свој пут. Већ више нису видели једно друго. Знали су, да се у будуће никада више неће срести, знали су да једно од њих може умрети, а друго и да не зна о томе. Па ипак ће их везивати светле успомене из младости, и нигда неће једно друго заборавити.

Дошавши дома, уметник је затекао жену где чита књигу коју беше скоро хвалио. Пред њом, на ниском табурету, стајао је његов портрет, на који је падао њен поглед одвајајући се од листова. Нечујно је сео на столицу која је била у полумраку. Јасна светлост лампе за рад осветљавала је само мали круг. У томе осветљеном делу седела је његова жена, коју је љубио више но све на свету.

Била је куд и камо лепша од Хилде, много мило-снија и благороднија. Имала је толико љубави, толико искрене доброте, доказане временом. Било му је лакше у души. Сео је крај ње и испричао јој све. Ове речи нису биле исповест, јер није осећао за собом никакву кривицу.

Својим великим детињским очима гледала га је у очи које он није спуштао.

— Сада сам готов, — рече јој он — сада немам више ништа да радим у Берлину. А после неколико тренутака упита је: — Ти ниси љубоморна?

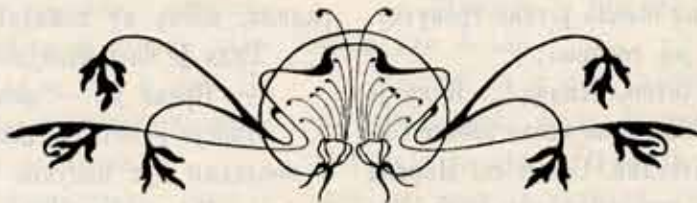
Привукла је себи његову главу.

— Ти си тако добар, Константине, одговорила му је, љубећи га у чело. Но када је отишао, спустила је књигу на крило.

Знала је да је јача од других жена, јача од сваке стварности. Једном је била побеђена — његовом маштом. Но када не би било маште — не би био уметник. А ако машта у ствари постоји, ње се не треба бојати.

Насмејала се и почела је да чита, само су јој се очи чешиће по пре заустављале на његову портрету, и свагда се у њима појављивао тихи сјај, који је он тако волео.

Душ. Д. Петковић

Време и животиње

Д-р РАД. М. ЛАЗАРЕВИЋ

„Deinceps alio non utar astrologo,
quam carbonario.”

Лудвик XI.

Од неба зависи благостање или пропаст тежка, и зато он често управља свој поглед „плавоме своду“ и моли се творцу васноне, да пусти благотворну дажду на засушену земљу или да обустави потоке кише који му поплавише усеве и поништише плод труда његова. Овај непрекидни уздах човечји нагонио га је готово нехотично да посматра природу око себе и да уочава све што би му могло послужити да сазна раније време, како би могао за времена спасавати што се спасти може. Његова посматрања пала су на животиње, које су њему и по организацији и по животу сличне; он је брзо опазио, да многе међу њима имају изванредну осетљивост према настунајућој промени времена; разуме се, да не треба веровати свему што се о овоме прича, али се не треба ни ругати искуству које је у низу многих векова и поколења освештано, а тим пре што ми несумњиво подлежимо утицајима атмосфере око себе, а нарочито извесним менама у њој, и сваки, који је ма и срицати научно у књизи свемоћне мајке природе и водио рачуна о себи и околини, морао је ово опазити, морао је приметити, да се често са пролазним менама у атмосфери удружују промене у нашем телесном и душевном нахођењу; многи људи осећају у то време неку збуњеност у глави или несвестицу, сањивост и т. д. Ово још више осећају људи са каквом телесном махном.

Ово све још више вреди за животиње. Од особине ваздуха зависи не само напредовање живих бића него су и њихове животне навике непосредно подложне утицају атмосфере. Промене у влажности и температури већ су довољни узроци да и човека и животињу нагоне да чувају своју телесну топлоту и да се заштићују од времена. Али ма колика да је у овоме једнакост међу њима, толика је

разлика у начину извршавања овога а често и у побудама за ово. Човек је у стању да се вештачким путем заштити од времена, јер његово више савршенство и интелигенција дају му могућности, да се што више може ослободи од зависности од времена, док међутим животиња, која утицајем културе није одстрањена од природе, него је са њоме спојена, мора да прибегава природним средствима, кад је моћ самоодржања гони да се чува од неугодна времена. Овај непрекидни однос између животиња и атмосферских промена, на сву прилику је у току времена постао једна од главних чињеница и узрока предосећању колебања у атмосфери и навео их на извесна делања, која ми данас на њима опажамо и доводимо их у везу са менама у ваздуху. Код човека тече живот својим обичним током у свако доба године, а у животиња није тако; оне морају да се прилагођавају не само извесном добу године него често и самим пролазним променама, а ово чини, да су оне много осетљивије од човека и према мањим атмосферским менама. Ово је тврђење засведочено искуством, које је још показало, да способност примећивања веома малих мена у ваздуху у неких је животиња толико развијена, да су према томе њихову осећању тупи и најосетљивији метеоролошки апарати. Овакве животиње стекле су име *пророка времена*, па чак су неке од њих добиле и историски значај, о чему ћемо говорити на дотичном месту, а сад да пођемо редом и упознамо се са животињама које у опште вреде за пророке времена.

Међу сисарима *коњи* и *говеда* јакно се узнемире кад хоће време да се мења, машу немирно реповима, ударају копитама о тле и у опште показују необичну узнемиреност; *овце* предсказују време кад страшно блеје и прикупљају се у гомиле; *дивљач* у шуми такође се узнемири, а може бити да овоме понашању ових животиња много доприноси

и то што многи инсекти, бежећи од непогоде, улазе у штале и свугде, где су се оне склониле, досађују својим насртајима. Слени мишеви осећају такође мењање времена и не излазе из својих скровишта.

Од домаћих животиња *магарац* заузима угледно место у прорицању времена и стекао је овом својом особиним историскога гласа. То његово преимућство познато је поодавна а нарочито су га учили становници оних предела где има доста ове животиње и њоме се служе за домаће потребе. Ми ћемо да наведемо један пример који потврђује горње мишљење. Француском краљу Лудвику XI, приликом једнога лова, прорекли су његови астролози лепо време. Краљ изађе у лов и успут сретне једнога угљара, који своје узвишеном господару рече, да ће се време променити после неколико часова и да ће бити велике непогоде. Краљ се врати назад и једва стигне у двор пре непогоде. Сутра дан позове краљ угљара у двор и упита га: откуда зна да „чита звезде“ и да предсказује време. Угљар је отворено признао свом краљу, да од свега тога не зна ништа, „али Величанство“ додао је „ја имам на дому изврена пророка, који ме досад није никад преварио, а тај је пророк *мој магарац*. Кад год хоће да буде непогоде, он обори своје дуге уши унапред, спусти главу, иде тромије, и таре се о зидове, па је тако радио и јуче и отуда сам могао Вашем Величанству да предскажем непогоду.“ Краљ је обдарио угљара, подсмехнуо се својим астролозима и изговорио оне речи које смо ставили на челу овога чланка.

Међу *тицама* има много заступника пророка времена. Колико на њих утиче време или струја ваздуха, најочитије се види у њихову путовању, јер док ми не осећамо или у опште не опажамо ни најмањег знака, да ли ће наступити хладније или топлије доба, оне се већ спремају за своје путовање. О овом путовању тица има много лених теорија, али нема ни једне без прекора, па зато смо ово назвали *урођеним нагоном*, који готово увек одговара менама времена и ретко кад тицу обмане, што, наравно, није искључено, али је у толико ретко, да се за оцену овога питања не може ни узимати у обзир. Кад извесне тице дођу са југа к нама, онда са извесном поуздавањем рачунамо на топлије доба године, али се, као што је речено, и оне понекад преваре струјама ваздушним или другим појавама у атмосфери.*) И одлазак тица на југ има свога значаја, тако на пр. ако се *штркови* рано почињу вежбати у летењу, онда ће, на сву прилику, раније наступити зима. Кад у

позну јесен *ждрали*, *дивље иловке* и *дивље гуске* лете са истока југу и чешће се својим криком јављају из висина, онда се држи, да ће скоро наступити хладно време или снег, јер оскудица у храни гони ове тице из севернијих крајева у јужније. Кад се *морске кокоши* узнемире, много какоћу и узлећу на више предмете: прориче се рђаво време, а тако исто кад ласте ниско лете, кад петлови много кукуричу, кад се вранци „купају“ у прашини, кад паунови јако крече и т. д., а кад шумски голубови много гучу, биће лепо време. Многи сматрају и *биштење* тица за знак рђава времена т. ј. да оне то чине пред кишом. Не зна се колико има у овоме истине, али да је биштење у извесно доба спрема за лакше сливање воде с перја, о томе нема сумње. Тице имају над тртицом извесне жлездице које луче, кад се притисну, неку масну течност; кад се дакле потреба укаже, онда тица притисне кљуном те жлездице и испури масну течност прима у свој кљу

Стогодишњи помен пок. Сими Игуманову

и њоме омашћује горња пера провлачећи их једно по једно кроз кљу, и тиме их спрема да се вода са њих слива и недопире до коже.

Међу рептилима предсказују време *жабе*, *гуштери* и *змије*. Кад предстоји киша онда жабе много крекећу поћу или пред зору. Од жаба је најпознатија *жаба времешача* или она што се обичније зове „зелена жаба.“ Она важи за правога пророка времена, али се често vara. Гуштери и змије крију се пред временом.

Рибе искачу из воде кад ће бити кише или олује, али ова појава, као год и ниско летење ласта пред кишом, може лако да се објасни. Кад хоће бити непогоде, онда обично инсекти лете ниско над површином земље и воде, па како су они главна храна ластама и рибама врло омиљена, то ласте лете ниско за инсектима а рибе искачу из воде да их дохвате.

Од *инсеката* ваља споменути *ичелу*, која при предстојећој непогоди не излази из кошнице или се бар не удаљава далеко од ње. Кад *мрави* до позне јесени непрекидно раде, онда се верује да ће бити благе зиме.

*) Кад ишмемо ове врсте 13-ти је март, али силан снег сива из облака а кроз густу снежну коврину видимо 2—3 ласте како се са тешком муком боре противу ветра зиме, и необично га снега. Како су се дуго превариле својим раним доласком!

Паук се у опште сматра за правога и непогрешнога пророка времена и као такав стекао је и историско име. Ова њихова способност предсказивања уочена је одавно, али је и брзо и на дуго заборављена, док једним необичним случајем није поново скренута пажња на њихову особину. *Катрмер Дижонвал* проучио је то до најмањих ситница. За време француске револуције он је био официр у републиканској војсци која је оперисала противу Нидерландске и једном приликом буде заробљен и одведен у тадању тврдињу Утрехт. У сузничкој самоћи и из дуга времена он је посматрао живот и особине паукова, нарочито њихову осетљивост за предстојећу промену времена. Материјала за ова посматрања дали су му познати *црни пауци*, који преду своје мреже по угловима наших домова, и они су засновали своје историско име овим случајем: описани Холанђани отворили су бране и напустили воду која је потопила цело оперисано поље. Французи су увидели да због воде не могу ништа учинити и реше се да одустану од опсаде и да се повуку, али у то време добије командант опсаде поруку од заробљеног Катрмера, да се стрпи још десет дана, јер ће после тога времена наступити веома јака цича, и доиста се у то време вода толико следи да су републиканци могли прећи преко леда и извршити циљ своје опсаде. Катрмера доведу с триумфом у Париз.

По посматрањима Катрмеровим и других уочило се да пауци *крсташ* „на лепо време“ заснивају велике мреже, праве ноћу нове или разбацују своје предиво, а мали пауци окрећу своју главу спољној ивици своје мреже и јако опружају ного; али ако крсташ не плету мрежу или су им конци врло кратки, а мали пауци окрећу главу зиду, онда ће бити кише. Ветру или олуји можемо се надати кад крсташ никако не плету мрежу или кад кидају један део своје готове мреже. Мали пауци предсказују зими јаку хладноћу кад узнемирено јуре на све стране, кад се боре за боље мреже, кад праве нове и направе више катова мреже за једну ноћ.

Изгледа, да справљање мрежа зависи од хране, јер је лети она много живља и обилна је, а нарочито на топлим данима, кад се више плена ухвати у њиховим мрежама — и ако има у наукова ма и најмањег предосећања за лепо или ружно време, онда је лако објаснити зашто пауци праве или не праве мреже и откуда она журба у прављењу мрежа кад хоће лепо време.

Сем досад споменутога о пауцима, имамо још да споменемо, да су ного у наукова јако осетљиве према променама времена; они их опружају на топлоти и скупљају на хладноћи.

Не можемо да оставимо непоменуто ни то, да ће бити тихо време ако пауци своје мреже затегну, а ветра ако им је мрежа лабава.

Пијавице су такође јако осетљиве. Кад је време стално, оне онда леже непомично на дну воде, а кад хоће олујина, онда се узнемире и непрекидно пливају докле год олуја траје.

Кад *глисте* измиле на површину онда ће бити трајне влаге или кише, а биће велике суше кад иду дубоко у земљу. Ово се исто тврди и за *кртице*, али се ово њено понашање може објаснити и тиме што се она хране и глистама, па за њима иде на површину или у дубину.

Ова посматрања у погледу односа између животиња и мена у атмосфери ваља издвојити од спреме за извесна доба године, јер су она само у неколико сродна са предосећањима пролазних промена у атмосфери. Мало коме да није познато како многе животиње добијају јачи кожух, како се тице селице спремају за пут, како веверица спрема храну за зиму и т. д. Све ове појаве припадају обичним свакогодишњим и из њих не можемо извести директну осетљивост према мањим променама у атмосфери.

Могли бисмо навести још врло многе случајеве верних или варљивих посматрања, али ми смо се зауставили само на онима, која имају ма колико вероватноће, а ако нам метеоролози замере, онда нека се сете својих омашака, па нека суде и пророке из слободне природе.

Утопљено звоно

Драмска бајка у пет чинова, написао Јерхарт Хаултман,

превео Р. Ј. ОДАВИЋ

(НАСТАВАК)

Учитељ (као зграпуг)

Шта је то било?

Берверин

Шта је?

Парох

Смејање!

Учитељ

Из очију ми удари ватра;
А, мислим, још ми на глави зјапи
Рупа ко орах.

Парох

Чусте ли кикот?

Берверин

И кикот гласни и шкргут зуба.

Парох

А смех се чуо из оне јеле
Што трепти тамо у месечини;
Сад је баш сова напусти с хуком.

Берберин

Рекох ли право за ону бабу?
Та уме више нег' лебац јести!
Да л' нам се кожа, као и мени,
С ужаса јежи? Сатанска баба.

Парох

(са крстом у руци, одлучно ступа према полиби)

Нек тако буде! Нек је и ђаво
Ту гнездо свио: напред и смело!
Победићемо Божанском речи.
Ретко је, ретко сатана био
Лукав ко данас, кад срину, клѣти,
И звоноливца и јасно звоно:
Божјега слугу и позивника
Што је од горе, с ивице саме,
И мир и љубав и милост Божју
Требало људма да звуком шаље. —
Купцућу сада...

Берберин

Немојте.

Парох

Ево!

(дуна у врата)

Витихен

Ко је?

Парох

Хришћанин!

Витихен

Хришћанин или

Безбожник: шта ћеш?

Парох

Отвори!

Витихен

(отвара и излази с унаглном светлаком)

Шта ћеш?

Парох

У име Божје, ког не знаш, жено....

Витихен

Охо, почетак дирљив и красан!

Учитељ

Придрави језик, наказо врашка!
Доста је било, рок је већ стиг'о.
Твој опак живот и гадна дела
Сав округ знаде, — свима си мрска!
Не буде л' сада што ти се тражи,
Црвен ће пет'о, још пре сванућа,
Закурекат' на твоје крову;
Јатачко гнездо пламен ће ждрати!

Берберин

(кретећи се непрестано)

Твој ме урокљив не плаши поглед,
Матора мачко! Жези ме, жези!

Крст је и онде где би црвеним
Очима могла леш да ми нађеш. —
Заповест чујеш: дај нам га одмах!

Парох

У име Божје, ког не знаш, жено —
Још једном велим — остави сада
Паклене чјни, па нам помози.
Онде је мајстор и слуга Божји
Одарен с неба да себи на част,
У пркос адском руглу и гневу,
Влада у царству зрака!

Витихен

(брањени се непрестано, прије са светилном Хајриху)

Та доста!

Ето вам једног тог човечуљка, —
Шта ме се тиче! С њим ништа немам.
Нека, нек живи колико може,
Докле год има даха у грудма;
Ма да то неће баш дуго бити. —
Кажете: мајстор. Али он није
Баш тако славан. Вама су добра
Та тучна звона што их он лије.
Ал' ваше уши рђаво чују:
Звона су лоша. И њему самом!
Он зна, те како, чега им нема.
Најбољег нема а лако прсну. —
Ево носила; нос'те младића.
Да се поздравим. Хеј мајстор-Белко,
Помози попи да придикује.
Помози учи да децу бије,
Помози брици да сапуњави!

(Хајриха метну на носила, берберин и учитељ подигну га)

Парох

О безакона, порочна жено,
Смири се, врати с наклене стазе.

Витихен

Проповед махни! Знам је већ добро,
А знам ти и то: „Осећај — грех је!
Земља је — рака! Небо је — покров!
Звезде су — рупе! Сунце — највећа!
Без попова би свет проп'о давно!
А бог је људма — ужас и тренет! —
Тојагу треба па све по нама —
Јер то је за вас!... Сад — ништа више!

(затвори врата)

Парох

Сатано клети!

Берберин

За бога, лакше!

Дођу л' јој беси — зло ће нам бити!

(Парох, берберин и учитељ одлазе са Хајрихом у шуму. — Месец се подиже светло; мир је у шумској дивоти. Прва, друга и трећа елфа излазе из шуме једна за другом и поведу коло)

Прва елфа (дово шапатом)

Сејо!

Друга елфа

Сејо!

Прва елфа

Прави рај

Пружа лунин бледи сјај.
Ретко, дивно миље то
Зрачи појор, брег и до.

Друга елфа

Откуд дође?

Прва елфа

Где' но зрак

Сјајем краси слапу мрак.
Где осветљен, јак и млад,
Ствара грозни, страшни пад.
Мени мајка беше ноћ;
Силна беше моја моћ;
Тешкој беди наћох спас,
Па тад поћох тражит' вас.

Трећа елфа (долази)

Сеје! Је ли овде пир?

Прва елфа

Амо хајд' у бујни вир!

Друга елфа

Откуд дође?

Трећа елфа

То се зна,

Све ћу лепо казат' ја.
Измеђ стена пролом аја
Где језерце дивно сја
Ко камења драгог сјај
Златне звезде диче крај.
А кад сијну лунин сјај
Кренух ја кроз дивни рај.
Жуд ми даде снажни лет
Доћ' у рајски, дивни свет!

Четврта елфа (долази)

Сеје!

Прва елфа

Ко је то? Сејо, доћ'! Круг је твој!

Све

Вије се, витло, виј се холо!

Четврта елфа

С воденог се цвећа дигох
Па сад к вама тајно стигох

Прва елфа

Вези, плети, шарај коло!

Све

Виј се, витло, виј се холо!

(селају муње, у далнини грми)

Раутенделајн

(изненада се појави на кућним вратима; руке је забацала иза главе.
Месец је озрачи)

Смем ли...

Друга елфа

Јој! Гле руво подерах!

Раутенделајн

...прићи друштву свом?

Виј се, виј се, круже мој!

Све

Виј се, виј се, круже мој!

Прва елфа

Вилā то је сјајни рој

Све

Виј се, виј се, круже мој!
Вилā то је сјајни рој!

Раутенделајн

Ја у ваше доћох коло,
Виј се, витло, виј се холо!
Сребрнице, чедо дивно,
Где рухо ми, сребро ткивно;
Моја ми га баба ткала,
У њему сам увек сјала.
Гаравице, јеси бајна,
Ал' овако ниси сјајна!
Златунице, сјај те краси,
Ал' где моје златне власи.
Види, види, пурпур сáми,
Ко свилени, рујни плáми.
А по лицу кад се свију,
Само злато и руј лију!

Све

Вези, плети, шарај коло,
Виј се, витло, виј се холо!

Раутенделајн

Звоно ретки снаће јад,
Знате л', елфе, где је сад?

Елфе

Цвет поменак дивно сја,
Елфа цвеће чуват зна!
Ах!

Све

Виј се, виј се, круже мој!

Шумски фаун

(призива као јарац савијене главе. Грми јаче. За време ове сцени удари
гром и чује се како киша плушти)

И волујак, чим га спазим,
И поменак — радо газим.
Када скочим, муљ запљушти,
Под ногама трава шушти.
Хајса, хоја! Боке, буке!
Бик у тору риче с муке;
А јуница јадна хуче,
Врат истегне па замуче.
Две на ждренца мухе пале,
Сватовати свадбу стале,
А мушице ију, ију!
Око репа коло вију.
Коњушару хеја, хоја,
Ето дође цура твоја!
У штали је љубре свако,
Ал' у сену није тако.
Хола, хола, хеја, хуја,
Са шапато мѐх је ђја;
Сад весељу време стиже,
Мѐх се живот из сна диже:
Мѐх се мачак мачки хвали!
Славуј, кобац, врапци, ждрали,
Зец, петао, кока свака,
Шева, лабуд, срина, сврака,
Препелица, рода, рчак,
Соко, молац, лептир, цврчак,
Жаба, гуштер... све се снажи,
Оживљује, љубав тражи!

(загргла једну елфу и побегне с њом у шуму. Остале елфе се разбегну.
Раутенделајн остане сама, замишљена, сред шумске ливаде. Престане
бура, грмљавина и киша)

Њикелман

(појави се из бунара)

Брекекекекс! Брекекекс! Хеј, ти!
Шта тражиш туна!

Раутенделајн

Драги, Водени!

Тако сам тужна! Ах, тако тужна.

Њикелман (лукаво)

Брекекекс! Брекекс! У оба ока?

Раутенделајн (расположено)

У лево око! Веруј ми, веруј!

Њикелман

Дашто, дабоме!

Раутенделајн

(претом додирне своје лево око)

Где, шта је ово?

Њикелман

Шта: шта је ово?

Раутенделајн

Ово у оку.

Њикелман

Шта је у оку? Дај ми да видим.

Раутенделајн

Капљица топла, од некуд пала.

Њикелман

Ај, ај! Са неба? Ходи да видим.

Раутенделајн

(показује му сузу на прету)

Капљица мала, сјајна и топла.
Ево је, види.

Њикелман

До врага, дивна!

Дај ми је, хоћеш? Ја ћу је за те
Ставити красно у рујну шкољку.

Раутенделајн

(стресе је на бунарену ивицу)

Ево је, узми — тај израз тајни.
Ал' реци: шта је?

Њикелман

Дијамант сјајни!

Сва мука људска и срећа чиста
У сјају ове капљице блиста.
Зову је Суза.

Раутенделајн

Суза? О, хвала.

Ако је суза — ја сам је дала.
Сад знам шта значи кад с ока капе. —
Причај што лепо!

Њикелман

Приђи ми, лане.

Раутенделајн

Е, хвала лепо! Страдат' би мог'о:
Бунар је влажан и трошан много.
Паук се туна с гмизавцем носи, —
Гадни су, гадни... ко и ти што си!

Њикелман

Брекекекс! Доста и — немој више!

Раутенделајн

Где, опет кану!

Њикелман

Па — доба кише!

Сад мајстор-Торе браде се хвата,
Те из ње лете муњина јата.
Љубичаст блесак из њих се вине,
Облаке зрачи. А кад год сине
Гавране видиш где јато јате:
Пијани, пусти, облаке прате;
Бујница дивља крила им бије!...
Чуј! мајка земља жедна је: пије.
Где дово, траву и црве ситне,
Како су срећни кад муња хитне.
Кворакс! (Муња) У дољи! Мајсторе, славно.
Таквога огња не беше давно.
Чекић се жари. Пламен избија;
Торањ се клати; звоно се пија;
Дим куља густо....

Раутенделајн

Нећу тог јада!

О чему лепшем причај ми сада.

Њикелман

Брекекекс! Нуте: ни врапче није,
Право је Ништа, а како бије!
Је ли то лепо? Мази је, чувај,
А она — шамар! Сад, старче, дунај!
Зар није тако? — Жеља ти оста...
Опет се дури!...

Раутенделајн

Никаква! Доста!

Њикелман

Ништа не желиш?

Раутенделајн

Ништа!

Њикелман

О, кажи!

Раутенделајн

Ја бих да бежим! Узрок не тражи.
(очи пуно суза упрла у даљину)

Њикелман

(тужно, уверљиво)

Шта ти учиних? Куд би да поћеш?
Можда међ' људе желиш да доћеш?
Чувај се тога! Човеков корен
Лако је, можда, међ' нама створен.
Ал' шта је човек — то тама крије:

Пола је од нас, а пола — није!
 Брат нам је, рођак — ал' сада јавно
 Душман и туђин, изгубљен данно.
 Проклет је сваки из нашег јата
 Ко с кетим људма братимство хвата.
 Кржљави, слаби, у умној тами —
 Они свој корен чупају сами!
 Слабачки клицом, у сјају лажном,
 Живе ко биљка у мраку влажном.
 Светлости траже мрак да им гони,
 Ал' право сунце не знају они.
 Та њих и ветрић пролећни коси,
 Покида грање и пропаст носи.
 Не иди к њима, зло да те кињи!
 Што стављаш на се тај терет сињи?
 У тамној ноћи код њих ћеш бити,
 У место смеха — сузе ћеш лити!!

Раутенделајн

Мудар си човек, баба ми рече.
 Па где свој бунар: куд вода тече?
 Капљица свака мдра и жуди
 Да пође тамо — у земљу људи.

Никелман

Брекекекс! Квораке! Шта теби смета?
 Чуј шта ти збори тисућа лега:
 Остави ропчад нек своје чине,
 Нек перу рубље, окрећу млине,
 На кељ и купус нека се лију
 И... пфуј!... сву гадост нек собом крију.

(топло и смерно)

Раутенделајну, принцесо моја:
 Краљицом бити судба је твоја.
 Ја имам круну самих кристала,
 Спремљена чека злаћена сала.
 И под и таван камење плаво,
 Сто и ормани — кораље право.

Раутенделајн

Да ти је круна сафира чиста,
 Са твојих кћери нека се блиста.
 Златна ми коса круна је моја,
 Лакша и дража нег' круна твоја.
 Што ће ми корал? Зар живет' могу
 Уз даждевњака и рибу многу,

Уз квораке! квораке! из муља, трске,
 У гад-бунару, сред таме мрске?
 (пође)

Никелман

Куда?

Раутенделајн (весело, чулно)

Што те се тиче?

Никелман

Ах, много!

Брекекекс!

Раутенделајн

Тамо куда ме воља!

Никелман

А куд би хтела?

Раутенделајн

Па... тамо-амо!

Никелман

Куд „тамо-амо“?

Раутенделајн

(високо избади руке)

И... међу људе!

(потрчи и заманио у шуму)

Никелман

(у највећем страху)

Квораке!

(јецајући)

Квораке!

(тишо)

Квораке!

(мапући главом)

Брекекекекс!

ЗАВЕСА

(НАСТАВЉА СЕ)

— Листихи —

(ПЕСМЕ У ПРОЗИ, ПРИЧИЦЕ, ИМПРЕСИЈЕ)

А м а ј л и је

(из туђег киза)

LXXI

Мудрац нам вели:
 Истину труби,
 Лепоту љуби,
 А Добро жели.

LXXII

Љубав све победи,
 Новац све привреди,

Смрт свакога спута,
 Време све прогута.

LXXIII

Јест, ја могу све што хоћу,
 Хвала Богу.
 Јер ја хоћу оно само
 Што и могу.

LXXIV

Боље своје зло понети,
 Него другом зла донети.

LXXV

Когод жели да осети
Шта је срећа права,
И другога, док је срећан,
Нека усрећава.

LXXVI

Који не зна сам себе да свлада,
Нек се томе од душмана нада.

LXXVII

Да л' поћи овом ил' оном стазом.
Да будем срећан у овом свету?
— Иди ма којом, јер живот има
Различних стаза, ал' једну мету!

LXXVIII

Није живот у множини дана,
Јер смрт и то свлада;
Већ је живот, једини и прави,
У вредности рада.

LXXIX

У срећи се својих мана сећај, —
Нећеш се понети;
У несрећи своју вредност цени, —
Добра ће донети.

LXXX

Срећан који од дужности
Задовољство ствара;
Бедан који задовољство
У дужност претвара.

С руског превео Р.

М о л и т в а

— К. Ремер —

Оче Милостиви који си у небесима, опет сам као дете, верујем те и молим ти се: услиши ме!

Ти све знаш и још се сећаш оног малишана. Кадгод га је бол мучио, теби се окретао — а ти си му сузе поклањао, оне сузе што теку слатко и много као киша мајска...

И кадгод би се малиша изјецао и кадгод би исплакао свој тренутни бол — заспао би чврсто а осмејак би заиграо око његових усана...

Сад сам одрастао, Боже Створитељу, и одучио сам се од плача. Очи су ми вреле и усахнуле: ужасна суша пустиши у њима и сише сву свежину и зеленило што би пунољало у мени...

Молим ти се, Милостиви Оче, дај ми опет суза, ових суза што теку слатко и много као киша мајска...

А када се исплачем, дај ми да засним, Боже Створитељу, да засним заувек — а осмејак нека заигра око мојих мртвих усана. —

Превео С.

Јован Драгашевић. — Ове године навршило се педесет година књижевног рада српскога писца ђенерала Јована Драгашевића. Српско епско и лирско песништво, драма, војна књижевност, географија, политичка књижевност, етнографија имају да захвале овом вредном и вазда одушевљеном ветерану за многе одличне прилоге који ће несумњиво надживети његов земаљски део. И ако је прослава педесетогодишњице била скромна по облику свом, ипак је садржином својом издвојила од многих досадашњих ређих јубилеја. Седи књижевник може задовољно погледати у своју педесетогодишњу плодну прошлост, за коју ћемо сваки озбиљни и непристрасни посматрач искрено рећи: „Хвала ти! Дао си више, много више од онога што се тражило за сву част која ти је указивана!“

Јован Драгашевић родио се у Пожаревцу 4. фебруара 1836. год. Основну школу свршио је у своме месту рођења, а гимназију у Београду. Године 1855. ступио је у арти-

љеријску школу (Војну Академију) и из ње је изашао као пешадијски потпоручник 19. августа 1860. год. Поручником је постао 30. јула 1862., капетаном II. класе 1. јануара. 1866., а 19. дец. 1867. преведен је у ђенерални штаб. Године 1870. јануара 1. произведен је за капетана I. класе, г. 1874. марта 1. за мајора, 10. октобра 1876. за потпуковника, 1. децембра 1880. за пуковника, а 27. априла 1888. стављен је у пензију. 13. јула 1900. подарено му је звање почасног ђенерала са правом ношења униформе тог чина. За све то време био је: водни официр 4. роте I. батаљона, затим ађутант тог батаљона, па командант I. стрељачке чете и организатор и командант „бугарске легије“ (1867. год.).

Као професор артиљеријске школе, а по том Војне Академије био је у њој пуне 23 године и предавао је географију, статистику, општу историју, историју ратне вештине, стилистику и стратегију. Осим тога био је члан

испитне комисије, привремени командант друге београдске бригаде прве класе народне војске, начеоник топографског одељења у главном ђенералштабу, начеоник историјског одељења истог штаба, начеоник ађутантуре канцеларије врховне команде (за време другог српско-турског и српско-бугарског рата) и помоћник начелника главног ђенералног штаба.

Као начеоник историјског одељења главног ђенералштаба био је и први уредник „Ратника“, који је Драгашевићевом иницијативом и покренут, и вршио је ту дужност девет година, док год није био стављен у пензију. Док краљу Милану предавао је географију и српски језик. Путовао је много по Србији ради студија; слат је у Румунију у нарочитој мисији и био придодат Јовану Ристићу на Берлинском Конгресу.

Књижевни и научни радови Јована Драгашевића разноврсни су и могу се у главном поделити у четири групе. У I. групу дошли би радови, које је радио ван службе, али су онет службени. То су:

1. Пројект за поделу пожаревачког округа (1872.).
2. Насељавање Срба из Старе Србије и Босне (1877.).
3. Деспотовачки, 4. Заглавски, 5. Ваљевски срез. 6. Пројект за поделу Србије на пет департамана. 7. Мемоар, шта је Србија тражила од Берлинског Конгреса.

У II. групу долазе неслужбени, али војнички радови: 8. „Војин“, месечни лист, издавао га седам година. Ово беше и први војнички часопис на Балканском Полуострву. 9. „Начела војне географије“, којом је књигом створио код српских официра ново гледиште на ту науку. 20. „Војник на маршу“ (2 књиге), превод. 11. „Опреза на маршу“ (превод). 12. „Начела четовања.“ 13. „Војничка стилистика“ (2 књиге). 14. „Војничка речитост.“ 15. „Илирско тропоље“, војнополитичка студија. Ово дело резултат је студије од многих година. 16. „Војна географија Илирског тропоља.“

У III. групу могли би ставити остале научне радове слављеникове: 17. „Млава и Пек“ (с картом). 18. „Хо-моље“ (с картом). 19. „Анеронд-метал-барометар.“ 20. „Археолошко-географска истраживања.“ (Ова четири научна рада иаишла су у Гласнику Српског Ученог Друштва). 21. „Топографија.“ 22. „Космометрија.“ 23. „Јерина Ђурђевица“, историјска расправа. 24. „Серески сабор 1391. год.“ (Ове две последње изиђоше у „Отаџбини“). 25. Рат с Маџарима 1359. под насловом „Трепњевци витез.“ (У „Отаџбини“). 26. „Земљопис Српске и Турске“ за основне школе, 1875., штампано 5 пута. 27. „Географија“ за средње школе. 28. „Етнографска карта Балканског Полуострва.“ Као рукопис приложена Мемоару за Берлински Конгрес 1878. год. и друга 1885. на француском језику. 29. „Македонски Словени. Одговор на Комаровљеву карту.“ 30. „О новом српском грбу.“ 31. „О анжујском крину у српском грбу.“ 32. „Пројект за поделу Балканског Полуострва.“ Прилог уз Мемоар Берлинском Конгресу. На француском језику под насловом „Notices statistiques.“ 33. „Речник географско-историјски“

(несвршено). 34. „Бадњак.“ 35. „Жртваиик (обоје су епидолошке расправе). 36. „О Скендербегу и његову пореку.“ 37. „Карта Београдског неба.“ 38. „О важности подизања воћа“, помолошка студија. 39. „О јабуковачи.“ 40. „Бакрено гумно.“ 41. „Путови по Србији“, са 4 карте. („Војин“ 1865.). 42. „Путовна разграна по Балканском Полуострву“, 43. „Путовна мрежа по Србији“ (с картом). 44. „Путови по Балканском Полуострву“ (с француског).

У IV. групу дошли би остали радови Драгашевићевих: 45. Песме. 46. Хајдук-Вељко, драма. 46. Истинске приче. Автобиографија, I. део. 47. Аподиксис. Автобиографија, II. део. 48. Успомене на Берлински Конгрес. Автобиографија, III. део. 49. Царица Јелена, историјска приповетка (несвршено). Осим тих радова ваља споменути још: Говор о 500-годишњици битке на Косову, Говор о 30-годишњици Војне Академије, затим расправу „О Кантакузеву и Душану“, предавање у Официрској Касини. Издавао је пет месеци политички лист „Дарданија.“ Има још много Драгашевићевих песама, штампаних по разним листовима, приповодака и научно-политичких чланака.

Архангел Михаило (сликао Гвидо Рени). — Нашим читаоцима познат је већ по неколиким сликама овај велики италијански сликар. Међу најлепше његове слике долази Архангел Михаило, којом се данас поноси Кануцинска црква у Риму.

Манастир Високи Дечани. И ако смо у претпрошлој години „Нове Искре“ донели слику ове знамените српске задужбине, ипак је данас износимо пред своје читаоце, јер је ово први снимак Високих Дечана са околином, те се добија јаснија представа о положију и околини манастирскеој.

Кнез Арсен Кара-Ђорђевић. Брат Њ. В. Краља Петра I. Кнез Арсен Кара-Ђорђевић бори се данас у редовима руске војске противу Јапанаца. Уверени да ће слика његова, у униформи козачког есаула, занимати наше читаоце, доносимо је данас, желећи кнезу Арсену сваки успех у рату руско-јапанском, у којему он представља љубав српскога народа према братском руском народу.

Портрет Г-ђе X. (сликао П. Вучетић). — У прошлом броју објавили смо „Мржњу“, рад даровитог Вучетића, а у овом доносимо портрет Г-ђе X., који је један од најлепших Вучетићевих радова ове врсте. Компетентна критика изразила се веома похвално о Вучетићевим радовима, а ми ћемо гледати да ускоро донесемо још који производ озбиљне и поуздане Вучетићеве кичице.

Српска погранична стража. Ако се ма за кога може рећи да је на мртвој стражи, то се без икакве сумње, а с пуно права, мора рећи за пограничну стражу српску према турској царевини. Ретко прође која седмица, а да нам са јужних крајева наше отаџбине не дођу вести о крвавим сукобима наше пограничне страже с Арнаутима или и са пограничном турском стражом.

Стогодишњи помен пок. Сими Изуманову. Прошлога месеца навршило се сто година од рођења овог

ретког добротвора српског. Народна свест српска у Старој Србији и Македонији има много, врло много да захвали овом великом Србину. Велики број српских учитеља и свештеника у турској царевини спремно се у Призренској

богословији српској која је заснована а која се и данас одржава једино приходима од великога имања Симе Игуманова. Наша слика представља помен на његову гробу у српској Призренској цркви. —

ХРОНИКА

Најсувља земља на свету

У Јужној Америци има читав један предео, где не пада киша скоро никад. По који јак пљусак у низу година, и то је све; па се често и тај пљусак измени у какву слабу и економну кишу.

Од свих предела у овоме поднебљу најсухлији је под 5° јужне зем. ширине, близу вароши *Payta* у Перу. Средњи размак времена између две узаступне кише јесте 7 година.

Жито и уопште семе укривено под земљом очекује кишу по неколико година, и тек кад падне, пружи му се потребни услови да изникне.

Дрвеће пак изгледа као да је навикло без воде.

Извесно памучно дрво, које једино тамо живи, има необично дугачко корење. Оно је једино које показује да и ту има вегетабилног живота; јер се оно, у долинама и поточним коритима, може одржати без кише пуних 7 година — таман толико колико просечно треба од једне кише до друге.

Тегови старих Римљана

Приликом прекопавања старог римског Форума нашло се много занимљивих ископина.

Између осталог нашли су под једном великом квадратном плочом три тѣга: од 20, 30 и 100 римских фуната, за које се мисли, да су јамачно из времена 200 година пре Христовог рођења.

Ови су тегови елиптичког облика, од затворено-зеленог мермера и снабдевени бронзаним дршкама, да би се њима лакше руковало.

Према мишљењу стручних археолога, ово су најстарији облици тегова старих Римљана. А пошто су потпуно добро сачувани, без и најмање огреботине, могли су послужити археолозима да успоставе цео систем за мерење тежина код старих Римљана — који је иначе врло слабо познат.

Упоредивањем са данашњим мерама за тежину налази се, да је стара латинска *libra* — фунта — била тешка тачно 325 грама.

Тегови су врло пропорционални, према бројним урезима које на себи имају. Тег од 20 фуната представља управо две трећине онога тѣга од 30 фуната, а пети део од тѣга што је највећи, који је тежак 32 килограма и 500 грама.

Тег од	20	фуната	тежак је	6	килогр. и	500	гр.
Тег	30	"	"	9	"	750	"
Тег	100	"	"	32	"	500	"

Народна књига. Кумова Клетва. *Приповетка Јанка М. Веселиновића.* Издање Српске Књижевне Задруге. Београд, штампано у штампарији Доситија Обрадовића, 1904. — 8°, стр. 30. Цена десет пара дин. —

Већ од пре неколико година чује се на скупштинама Српске Књижевне Задруге глас о потреби праве народне књиге, о популарнијим издањима него што су досадашња. Јавна критика помагала је ово мишљење и износила најразноврсније предлоге о извршењу његову. Управа Задруге бавила се о том питању и данас га, овом првом народном књигом, и у дело приводи. Ради бољег извођења овог решења, Задруга је поверила сву бригу о овом послу нарочитом „Одбору за ширење српске књиге и просвете“. Намера лепа, похвална и заслужна сваке пажње.

На једно бисмо само да обратимо пажњу Задругину, што ни у ком случају не ће бити од штете, а јамачно ће бити корисно и по Задругу и по читаоце Народне Књиге. Верујемо у најбоље намере и спрему изабраног Одбора, али према оној народној „Више виде четир ока него два“ — не сумњамо да би објављени програм тога предузећа и суд јавних радника о њему био од несумњиве користи. Ово Задругино предузеће унесеће ако се само погоди прави пут у оваквим пословима. Бољег начина за одређивање тог пута нема од општег договора. За то би требало објавити цео програм, покупити сва писана мишљења о њему, па све то изнети пред какву ширу конференцију, на којој би се све то разгледало и о свему разговорило, те да се на тај начин створи основа која ће бити израз правих потреба. На овај начин пробудиће се интересовање и у ширим круговима, а оно ће, у сваком случају, најбоље доћи овако леним намерама Српске Књижевне Задруге.

Излишно је доказивати потребу овакве конференције, јер нам није познат ни један оправдан разлог који би се могао навести против ње.

За прву књигу учињен је несумњиво добар избор, јер је „Кумова клетва“ једна од најлепших Јанкових прича. Али не знамо да ли ће и остале књиге бити само прештампавања или ће у њима бити и нових, дотле нештампаних ствари. Ако ће их бити, налазимо да је погрешка што је прва књига само прештампавање, јер верујемо да би за први пут штампану ствар интересовање било јаче, а тиме би и број купаца за другу књигу (ако би она била баш и прештампавање) несумњиво био већи него што су изглед са оваквим почетком.

Ако Управа Српске Књижевне Задруге буде сазвала конференцију за ово своје ново предузеће, моћи ће се том приликом проговорити и о начину ширења ових народних књига, јер колико нам је он познат из растурања ове прве књиге, он није довољан да овакве књиге продру у најшире слојеве нашега народа.

Техничка израда прве књиге заслужује сваку пажњу а цена од десет динарских пара толико је незнатна да Задруга неће моћи рачунати ни на какав материјални добитак — а то јој служи на сваку част, јер ујемчава морални успех који и треба да буде једини у оваквом послу.

С.

* Матица Српска откупила је од Новосадске Општине потребно земљиште за подизање дома православне сирочади. Дом ће се подићи трошком задужбине српске добротворке Марије Трандафилке. —

* Стеван Станковић, свршени апсолвент Прашке Консерваторије, отворио је у Београду школу за виолинисте, у којој ће предавати по методи проф. О. Шевичка.

* Проф. Јован Живојновић (Нови Сад) штампао је „Ивањски венац на Српски Дом.“ Књижица има 14 стр. а цена је 15 новчића.

* Из „Српског Сиона“ засебно је одштампана расправа Д. Руварца „Владика јегарски Јефрем Бањанин.“ — 8°, стр. 34. —

* Српска Манастирска Штампарија (Карловци) штампала је Књижицу „Манастирско питање“, прилог за расветљење одношаја манастирских настојатеља према Саборском Одбору. — 8°, стр. 31. —

* Из „Ратника“ засебно су одштампани „Податци за историју рата на Дрини 1876. године.“ Књигу је написао почасни ђенерал Стеван Луковић. Излагање је, поред све специјалности предмета, врло популарно и пуно занимљивости. Овај прилог сиромашној војној књижевности српској биће од несумњиве користи. —

* Лаврентије III. Веселиновић (Тиса Сент Миклош) саставио је „по народним приликама“ књигу „Тужна јека двадесетог века.“ Књига је удешена за ратаре а цена је 20 потура. —

* Проф. М. Давидовић штампао је превод француске књиге „Вежбање у стрељачкој вештини у француским основним школама.“ —

* „Шумадија“ српско друштво у Софији основало је Српску Читалоницу. Стан је читалонице у Гурковој ул. број 101. —

* Проф. Рад. Агатоновић (Ниш) превео је а фонд Илије М. Коларица штампане књигу Луја Лежеа „Словенска Митологија.“ Књига ће изнети до 20 табака в. 8°, са преводитељским уводом „У опште о Митологији.“ Цена је књизи 3 динара, скупљачима на дар свака шеста књига.

* Д-р Марко Т. Леко, ректор Вел. Школе, држао је 9. о. м. експериментално предавање о радијуму. Приход је дат великошколском друштву „Панчић“. —

* Изашла је прва секција велике карте Македоније и Старе Србије, коју је по упутима д-ра Цвијића израдио Д. Дерок. Секција је обухватила Скопље, Косово и Пореч.

* Министарство Просвете објавило је стечај за израду читанке за III и IV разред народних школа. Читанка треба да буде израђена по захтевима данашње дидактике. Награда је 2500 динара једном за свагда. Рукописе треба послати најдаље до 1. јануара 1905. год.

* „Побратимство“, друштво београдских великошколаца, држало је 8. о. м. свој састанак на ком је већало о југославенској изложби и омладинском конгресу у част стогодишњице Српског Устанка. — Том је приликом изабрани и нарочити одбор којему је стављено у дужност да се што боље постара за извршење ове намере. У одбор су изабрани: г. г. Д-р Марко Леко, ректор Велике Школе, Д-р Мих. Валтровић, професор Вел. Школе у пензији, Јевта Стевановић, проф. Вел. Школе, Д-р Јован Цвијић, проф. Вел. Школе, Симо Матавуљ, књижевник, Д-р Милоје Васић, чувар Нар. Музеја и Драг. Ђорђевић, архитекта.

* Д-р Доб. Гер. Поповић одштампао је у засебну књижицу свој рад „Општи услови за чување здравља.“ Цена је 20 пр. дин. У штампну је дао и за најкраће време биће готов рад „Нега деце.“ Препродавци добијају 20%. —

* Проф. Марјански (Ниш) отворио је претплатнички упис на свој Немачки Речник. За сада прима само претплатничке пријаве, а према њихову броју одредиће и цену речнику који ће излазити у појединим свесцима. —

* Књижара В. Валожића издала је књижицу „Мали Венац, за омладину оплео Мих. М. Станојевић, учитељ.“ Књижица је штампана у Државној Штампарији, има 72 стр. 8°, а цена је 50 пр. дин. —

* Милоје Илић, драгачевски сељак (бивши учитељ и свршени богослов) наштампао је и разаслао „Прву посланицу радикалном народу.“ Посланица је штампана у штампарији Андре Јовановића, има 16 стр. 8°, а цена је 10 пр. дин. —

* Филолошки одсек Кијевског Университета Светог Владимира расписао је стечај за израду теме „Јован Јовановић Змај и његов значај у српској књижевности.“ Рок је 1. септембар о. г., а награда је златна медаља и 500 рубаља. —

* Проф. Јован Максимовић бави се од неког времена у Кијеву где довршује своју исцрпну студију о Николи В. Гогољу. —

* Д-р Василије Ђерић, проф. у Великој Школи, штампао је своје јавно предавање „Српско име у Старој Србији и Македонији.“ Предавање је било држано пре цуне године дана, и тада је сва наша штампа, са свима присутницима овог предавања, најодушевљеније говорила о дубоко критичком и јединствено исцрпном раду нашег научара. Најискреније препоручујемо овај рад Д-ра Ђерића, јер ће се из њега несумњиво поуздано дознати историја српског имена у Старој Србији и Македонији, а с њом и сви извештачени обрти кроз који су пролазили и

ово име и народ који га носи. Књига се може добити у свима Београдским књижарама. —

* У част стогодишњице српскога устанка основаће се и отворити ове године и Војни Музеј. Управа овога Музеја позива породице свију изгинулих и преминулих војвода, официра и бораца у ратовима за ослобођење и независност Србије, у прошлом столећу, да преко својих најближих полицијских власти најдаље до јуна ове године пошаљу Војном Музеју (канцеларија је у горњој тврђави Београдској) све што би се затекло од оружја, оружног прибора, одела, застава, поседа, писама и т. д. са тачним назначењем: чије је и из којег је доба. Ако се овакве ствари не могу поклонити Војном Музеју, онда ће се само изложити за време свечаног отварања а за тим ће се вратити најдаље за два месеца после отварања Војнога Музеја. Пренос оваквих ствари бесплатно ће вршити све железничке и поштанске станице у Краљевини Србији. —

* Милан Туцаковић, инжињерско-технички мајор, дао је у штампу „Утврђивање пољских положаја, упут за решавање фортификацијских задатака на плановима и у пољу“. Књига је рађена по Крјукову и Бујницком. —

* Таса Милушић, професорски помоћник у Војној Академији, спремио је за штампу „Војнички француско-српски речник“. Књига ће изнети 18—19 табака цеонога формата, а цена ће се одредити према броју претилатника, али неће бити већа од 4 динара. Претилатничке пријаве примају се до краја јула о. г. —

* Италијански месечни лист „La Nuova Rassegna Bibliografico-Letteraria“ што излази у Фиренци (Via dell' Anguillara, 18) отворила је нову рубрику за познавање научно-књижевне продукције и услова образованости Срба и Хрвата. Уредник је ове рубрике проф. Вартоломеј Митровић, који је написао и први рад у њој: О Доситеју Обрадовићу. Сарадница „Нове Искре“ Г-ђа Умберта Грифини превела је и штампала у овој рубрици Војислављеву „Елегију“. Поред овога има и превод једне српске народне песме и неколико бележака о нашој најновијој књижевности. — Листу је год. цена 6 круна. —

* У Окланду (Северна Америка) почео је излазити нов српски недељни лист „Српска Независност“. Власник му је и уредник Вељко Радојевић. —

* Јован Тадић, правник четврте године, издао је и продаје као рукописе: „Грађанско Право са Међународним Приватним Правом“, предавања проф. Ж. Перића (цена 13 динара), „Грађански Судски Поступак“, предавања проф. Ж. Перића (цена 14 динара), „Црквено Право“ предавања проф. Д-ра Ч. Митровића (цена 7 динара) и „Кривично Право“ предавања проф. Гргура Миловановића (цена 20 динара). —

* У Сремској Митровици основано је антиалкохоличарско друштво „Добротвор“ које покреће и свој лист истог имена. Лист ће излазити трипут месечно а цена му је 4 круне годишње. — „Добротвор“ ће у свом листу „спречавати ширење алкохолизма, износећи у поучним чланцима колику материјалну и моралну штету трпи појединац, породица, а због њих и цео народ од неумереног уживања алкохолног пића, напротив пак колику корист имаде у сваком погледу појединац, породица и народ којег порок прекомерног уживања алкохола захватио није. Нарочито пак у коликој мери здравствено стање код првих назадује, а код последњих напредује. Радо ће примати вести које се тичу певачких, гимнастичких и др. корисних установа.“ —

* „Друштво за чување народног здравља“ покреће од јула ове године свој лист „Здравље“. Издавање у листу биће толико популарно да ће се њиме моћи користити свака сеоска кућа. Чланови помагачи, који дају друштву 5 динара годишње, добијаће лист бесплатно. „Здравље“ ће излазити једанпут месечно у величини 1 до 1½ штампаног табака.

* Организациони одбор Првога Конгреса Српских Лекара и Природњака извештава све чланове конгреса да је време држања конгреса утврђено за 6., 7. и 8. септембар ове године. Петог септембра увече биће у Гранд Хотелу другарски састанак ради узајамног познавања. Теме се могу пријављивати најдаље до 1. августа о. г. —

* У Државној Штампарији одштампан је и стоваришту књига дат на продају „Закон о народним школама од 19. априла 1904. год.“ Књизи је цена 30 п. д. —

* Лазар Симов Ђурић написао је а Вељко Радојевић удесио за позорницу слику у једном чину „Бокелев сав у Америци.“ Књига је штампана у Сан-Франциску (Сев. Америка), има 20 стр. 8°, а цена није означена. —

* Ст. С. Станишић и Мих. Станојевић, учитељи у Београду, почели су издавати низ ђачких књижица под именом „Мала Ђачка Библиотека.“ До сада су изашла 3 свеска. У првом је (32 стр.): „Чиме људи живе?“ од Л. Толстоја, превео Ст. С. Станишић, и „Тичје гнездо“ од Хр. Шмита, превео М. Станојевић; у другом је (33 до 64 стр.): „Чиме људи живе?“ (свршетак), „Шегрт Мита“ од Јанка М. Веселиновића, и „Марко богати и Василије несретни“, руска прича; у трећем је (65—96 страна): „Цртице о Карађорђу.“ Свакој је књижици цена 10 п. д.

* Вић. Ракић написао је и наштампао књижицу „О политичком образовању у народним школама.“ Књига има 16 стр. 8°, а цена је 30 п. дин. —

* Л. Ђ. Поповић превео је (с немачког језика?) и штампана на Цетињу „Спенсерово учење о постанку и будућности обреда и обичаја.“ Књизи је цена 40 хелера. —

* Из Летописа Матице Српске засебно је одштампана расправа проф. Д-ра Драгољуба Павловића „Култура и ратови.“ —

* Из „Српскога Сиона“ (Карловци) одштампао је проф. Ал. Живановић свој рад „Хронологија у архијепскопа Данила. —

* 30. ов. мца. држао је Велимир Јоксић, учитељ у српској гимназији у Скопљу, јавно предавање „О просветно-националном напретку Срба у Турској.“ —

* Д-р Никола Вулић, проф. Вел. Школе, штампана је, у издању Бечког Археолошког Института, на немачком језику додаток свом пређашњем раду „Artikl Denkmäler in Serbien.“ На италијанском језику штампана је, у часопису „Rivista di Storia Antika“, свој чланак Cassic Dione.

У сиомен др. Теодору Мандићу. Нови Сад, штампарија српске књижаре Браће М. Поповића, 1904. — В. 8°, стр. 36.

Музеј Српске Земље. Саисак итица у Музеју Српске Земље. (Штампано у Просветном Гласнику). Београд, штампано у Краљ. Срп. Државној Штампарији, 1904. В. 8°, стр. 24.

Војнички буквар и основне дужности војника. Саставио Коста Јокић, пешад. официр. (Осмо издање). Београд, штампано у Државној Штампарији Краљ. Србије, 1904. — 16°, стр. 104.

Два брачна пара. Написао Пикард. Шалива игра у два чина. За дилетанте приредно и посрбио М. К—ћ, у Сомбору. Издање штампарије и књижарнице Браће М. Поповића у Новом Саду, 1094. — 8°, страна 41. Цена 25 новчића.

Књиге за народ. Издаје Матица Српска из Задужбине Петра Коњевића. Свеска 108. и 109. *Краљевић Марко у народним песмама.* За народ и школу спремио Тихомир Остојић. II део. У Новом Саду, издање Матице Српске, 1904. Штампарија српске књижаре Браће М. Поповића. — 8°, стр. 156. — Преплата на сва годишња издања Матицине (без Календара) 4 кр., у иноземству 6 кр.

Симо Матавуљ: *Живот.* Издање књижарнице Светислава Б. Цвијановића, Београд, 1904. Штампарија Доситије Обрадовића. — 8°, стр. 138. Цена 1.20 дин.

Св. 74. Мала Библиотека. Број VIII, година VI., 1904. Марко Цар: *С бојног и љубавног поља.* Пригодне приче. У Мостару, 1904. Штампарско-умјетнички Завод Пахера и Кисића. — 16°, стр. 95. Цијена 30 потура — (40 пара дин.). —

Св. 75. Мала Библиотека. Број IX., година VI., 1904. Лука Грђић-Бјелокошић: *Моје уртице.* У Мостару, 1904. штампарско-умјетнички завод Пахера и Кисића. — 16°, стр. 80. Цијена 30 потура — (40 пара дин.). —

Св. 76., 77. Мала Библиотека. Број X., XI, год. VI., 1904. И. Е. Порицки: *Наличје живота.* Скице из анатомије. С немачког превео Г. П. Ив. У Мостару 1904. Штампарско-умјетнички завод Пахера и Кисића. — 16°, стр. 135. Цијена 60 потура — (80 пара дин.). —

Вељко М. Милићевић: *Некавалерске мисли* (Посвећено српским госпођицама). Штампарија Савића и Компаније. — 8°, стр. 65. Цена 50 п. д. —

Разне шјесме Ника Мусића. Књига II. Цијена 75 центи. Штампана и издање штампарије М. М. Шабана и др. Pitsburg, Pa. 1904. U. S. of America. Copyright by N. Musich, 1904. — 8°, стр. 132.

I Народна Књига I. *Кумова клетва*, приповетка Јазка М. Веселиновића. Београд, штампано у штампарији Доситија Обрадовића, 1904. год. — 8°, стр. 30. Цена десет пара дин.

Исправка. У садржини прошлога броја погрешно је штампано да је „Тореадор“ (слика из „Уличних Певача“) превод г. М. Микића. „Тореадор“ је оригиналан рад. —

Претплатницима и читаоцима Нове Искре

Молимо дужнике да измире дуговања своја како бисмо им лист и даље слали. Нарочито опомињемо све несавесне неплатнике, којима смо и писане опомене слали, да свој дуг одмах измире, јер ћемо, после јавне опомене, наплату тражити судским путем.

Веома нам је неугодно свако јавно опомињање а још више јово жаљење на српску читалачку публику, али изгледа да је то судбина српских листова, па је за то не може избећи ни „Нова Искра.“

Поштеност је оволико доста.

Власништво НОВЕ ИСКРЕ

САДРЖАЈ:

Кандидат, написао С. Матавуљ.

Са својима, песма Симо Пандуровића.

„Пера Дружески“, слика из нашег друштвеног живота, од Ст. Сремца (наставак).

Како ми је, песма Dis.

Син, слика Франсоа де Ниона, с француског превео В.

Роса пада, песма М. М. Ракића.

Поларна Светлост, написао проф. Ј. Михаиловић.

Састанак, написао Б. Бусе, превео Душ. А. Петковић.

Време и животиње, од Д-р Рад. М. Лазаревића.

Утопљено звоно, драмска бајка у пет чинова, написао Герхарт Хауптман, превео Р. Ј. Одавић (наставак).

Листићи: Амајлије (из туђег низа), превео О. — Молитва К. Ремер, превео С.

Уз наше слике.

Хроника (Наука, Књижевност, Разно, Библиографија).

СЛИКЕ: Јован Драгашевић, књижевник. — Манастир Високи Дечани. — Кнез Арсен Карађорђевић. — Портрет г-ђе Х. — Српска погранична стража. — Стогодишњи помен пок. Сими Игуманову.